

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Azijos ir transkultūrinių studijų institutas

Šiuolaikinių Azijos studijų programos studentas

JULIUS SIDORENKA

**Naksalitų judėjimas Indijoje: valdžios ir pilietinės
visuomenės diskursų analizė**

MAGISTRO DARBAS

Vadovė – doc. dr. Kristina Garalytė

Vilnius 2022

Magistro baigiamojo darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro baigiamasis darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro baigiamojo darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro baigiamųjų darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

202... m. .... mėn. .... d.

(gynimo data)

Gynimo komisijos pirmininkas:

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Sidorenka, Julius

Naksalitų judėjimas Indijoje: valdžios ir pilietinės visuomenės diskursų analizė – magistro darbas / Julius Sidorenka, šiuolaikinių Azijos studijų programos studentas; mokslinė vadovė doc. dr. Kristina Garalytė; Vilniaus universitetas. Filosofijos fakultetas. Azijos ir transkultūrinių studijų institutas. – Vilnius, 2022. – 56 lap. – Maš. angl. – Bibliogr.: p. 48 (60 pavad.).

Naksalitai, Indija, diskursas, pilietinė visuomenė, konfliktas, politinis smurtas, vystymasis, ekonomika, aktyvistai, Arundhati Roy, socialinė nelygybė, kastos, adivasiai, maoistai.

Magistro darbo objektas yra naksalitų judėjimas Indijoje bei iš to kylančių diskursų, kurie reiškiasi tarp valstybės veikėjų ir pilietinės visuomenės atstovų, įvairovė. Šio darbo tikslas yra naudojantis diskurso analize bei konflikto teorijomis, iširti naksalitų judėjimo vertinimus skirtingų veikėjų kuriamuose diskursuose. Darbe analizuojamos skirtingų veikėjų pozicijos Naksalitų judėjimo klausimu – pradedant nuo valstybės veikėjų ir baigiant pilietinės visuomenės aktyvistais, visuomenininkais ir antropologais (Arundhati Roy, Srila Roy, Alpa Shah, Neera Chandhoke ir kiti). Šio darbo uždaviniai: pristatyti naksalitų judėjimo istorinę analizę; aptarti Indijos valstybės poziciją naksalitų klausimu; išanalizuoti įvairių Indijos pilietinės visuomenės atstovų naksalitų judėjimo vertinimus. Esminis šio darbo klausimas: kaip naksalitų judėjimas yra vertinamas skirtingų veikėjų – Indijos vyriausybės ir skirtingų pilietinės visuomenės atstovų (aktyvistų, žurnalistų, antropologų)? Pagrindiniai darbo metodai: konflikto diskurso analizė remiantis konflikto teorine prieiga.

Naksalitų ir Indijos valstybės susidūrimas bei konflikto diskursas, besireiškiantis susidariusioje situacijoje, neleidžia į konfliktą žvelgti remiantis primityviais kraštutinumais. Hipotezė, kad valstybė naksalitus reprezentuos tik kaip teroristus, o pilietinės visuomenės atveju – kaip išvaduotojus ar laisvės kovotojus, iš dalies nepasiteisino. Konflikto, kaip diskurso, skirtinguose lygmenyse analizė suteikia daug gilesnių vertinimų, kurie neatitinka šios hipotezės. Šis darbas parodė ne tik kuo skiriasi konflikto samprata tarp skirtingų visuomenės veikėjų, bet tuo pačiu kaip konfliktas reiškiasi pačiame judėjime.

Turinys

Įvadas	4
1. Konflikto diskurso aiškinimas.....	6
2. Naksalitų mokslinės literatūros ir šaltinių apžvalga.....	9
3. Naksalitai.....	15
3.1. Naksalizmo istorija.....	15
3.2. Naksalitų ideologija.....	18
3.3. Naksalitų judėjimas šiais laikais.....	20
4. Naksalitai ir valstybė.....	22
4.1. Naksalitai politiniame diskurse.....	23
4.2. Naksalitų reprezentacija pro-valstybinėje žiniasklaidoje.....	25
4.3. Naksalitai kaip problema valstybės vystymuisi.....	27
5. Indijos pilietinė visuomenė ir naksalitai.....	30
5.1. Maoistų smurtas prieš NVO aktyvistus.....	32
5.2. Politiniai aktyvistai ir naksalitai.....	36
5.3. Naksalitai iš arti.....	37
5.4. Naksalitų kova kaip socialinis išsilaisvinimas.....	42
Išvados	45
Bibliografija	48
Summary	56

Ivadas

Dešimtmečius besitęsiantis konfliktas tarp maoistų grupių, žinomų kaip naksalitai arba naksalai (komunistų grupė, besiremianti maoistine ideologija) ir Indijos vyriausybės yra vienas iš pagrindinių iššūkių, su kuriuo susiduria Indijos valstybė ir visuomenė. Anot maoistus palaikančios pusės, pokolonijinė Indijos valstybė neužtikrina paprastų gyventojų teisės į žemę, dėl ko ir kilo naksalitų judėjimas. Jis prasidėjo septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai Indijos vyriausybei ilgai nepavyko įgyvendinti konstitucinių reformų, numatančių ribotą genčių ir jų žemėse esančių gamtos išteklių autonomiją, pvz., kalnakasybos srityje (Berglund 2009, 20). Prie to prisidėjo ir „žemės lubų“ įstatymo spragos, kurios neva turėjo apriboti žemvaldžių turimos žemės plotą ir paskirstyti perteklinę žemę bežemiams ūkininkams ir darbininkams (Chandhoke 2009, 12-16). Nors judėjimas tam tikruose regionuose šiuo metu yra nuslopęs, tačiau Centrinėje bei Rytų Indijos teritorijose kovos vis dar tebevyksta. Svarbu priminti, jog naksalitai ne tik susilaukia palaikymo iš vietinių gyventojų, tačiau taip pat į konflikto problematiką atkreipia dėmesį ir Indijoje gerai žinomi asmenys. Galiausia besitęsiančios kovos iš naujo verčia klausti klausimo – kam priklauso valstybė? Kalbant apie dabartinę situaciją šalyje, iš dalies galime matyti „apačių“ kovas prieš „viršūnes“, kur kiekviena iš pusių bando įtvirtinti savo pasaulėžiūrą bei modelį, kaip turi veikti valstybė.

Naksalitų judėjimo kompleksiškas akivaizdžiai sukelia įvairiausių vertinimus tarp skirtingų stovyklų. Valstybės požiūriu naksalitai gali būti nesunkiai suprantami kaip teroristinė grupuotė, siekianti nuversti esančią valdžią bei pakeisti valstybės santvarką, kol tuo pat metu dalis antropologų ir visuomenės veikėjų, kaip Arundhati Roy, palaiko naksalitus ir tam tikrais atvejais pateisina jų smurtą, kuris kyla iš nepritekliaus, galimai nulemto prasto valstybės valdymo. Dalis kritikų manė, kad Roy rožinis požiūris į naksalitus yra visiškai neatsakingas, atsižvelgiant į jų smurtinius veiksmus ir tikslą nuversti valstybę. Daugybė diskusijų būtent kilo dėl šio labai teigiamo naksalitų vaizdavimo, kuris verčia susimąstyti apie tai, kaip naksalitai gali būti ir yra reprezentuojami įvairių veikėjų. Svarbu pabrėžti, kad sudėtingame ginkluotame konflikte, kai Indijos vyriausybė kovoja su maištininkais savo valstybės ribose, atstovavimas arba reprezentacija yra glaudžiai susijusi su požiūriais bei būdais, kaip išspręsti patį konfliktą.

Šiame darbe keliamas **tyrimo klausimas**: Kaip naksalitų judėjimas yra vertinamas skirtingų veikėjų – Indijos vyriausybės ir skirtingų pilietinės visuomenės atstovų ir kaip keičiasi naksalitų ir valstybės konflikto samprata nagrinėjant skirtingais pjūviais?

Šio **darbo tikslas**: naudojantis diskurso analize bei konflikto teorijomis, iširti naksalitų judėjimo vertinimus skirtingų veikėjų kuriamuose diskursuose.

Darbe keliami šie **uždaviniai**:

1. Pristatyti naksalitų judėjimo istoriją;
2. Iširti Indijos valstybės pozicijas naksalitų klausimu;
3. Išanalizuoti Indijos pilietinės visuomenės atstovų naksalitų judėjimo vertinimus;

Metodologija

Bandant išanalizuoti konflikto esmę tarp Indijos vyriausybės ir naksalitų, yra svarbu suprasti, kaip naksalitai yra reprezentuojami skirtingų stovyklų. Tam bus pasitelkiamas diskurso analizės metodas. Jis yra skirtas tirti rašytinę ar sakytinę kalbą, atsižvelgiant į jos socialinį kontekstą. Juo siekiama suprasti, kaip kalba vartojama realiose situacijose. Diskurso analizė yra įprastas kokybinio tyrimo metodas daugelyje humanitarinių ir socialinių mokslų disciplinų, įskaitant kalbotyrą, sociologiją, antropologiją, psichologiją ir kultūros studijas (Barker ir Galasinski 2001, 1).

Diskursas yra kalbos vartojimas tam tikrame kontekste ir tuo pačiu kažkas, kas konstruoja socialinę tikrovę. Šiuo atveju diskursas tam tikru būdu reprezentuoja veikėjus ir paprastai gali sukurti tam tikrą ideologiją. Todėl diskurso analizės tikslas yra analizuoti tekstą visuomenėje egzistuojančių normų ir galios santykių atžvilgiu, o kadangi santykis tarp tekstų ir visuomenės yra dialektinis, todėl jie abu yra formuojami vienas kito, o vėliau formuoja vienas kitą. Diskurso analizė yra puiki priemonė nagrinėti žiniasklaidą ir panašius tekstus, susietus su kultūriniu ir visuomeniniu kontekstu. Dėl šios priežasties diskurso analizės metodas suteiks daugiau aiškumo, kaip realybė yra suvokiama ir perduodama didesnei auditorijai (Coman 2005, 46-56).

Naudojantis šiuo metodu, bus galima išsiaiškinti, kaip naksalitų judėjimas ir su tuo susijęs konfliktas yra suprantamas skirtinguose kontekstuose. Darbe bus pasitelkiami šaltiniai, per kuriuos bus apčiuopiami skirtingi diskursai naksalitų

atžvilgiu: Indijos valdžios pareiškimai, prieinami žiniasklaidos pranešimuose, Arundhati Roy ir kitų autorių darbai, skirti Naksalitų klausimui bei įvairios etnografinės studijos, atskleidžiančios pačių naksalitų judėjimo dalyvių balsus. Taip pat reikia pabrėžti, jog dėl darbo autoriaus kalbos barjero, darbe bus nagrinėjami tik anglų kalba parašyti šaltiniai.

1. Konflikto diskurso aiškinimas

Statiškuose socialinių sistemų modeliuose socialinės pusiausvyros palaikymas ir dalijimasis kultūrinėmis normomis buvo pagrindinis visų socialinės integracijos grupių kūrimo pagrindas, o konfliktas dažnai buvo laikomas nenormalia ar patologine būseną, kuri turi būti pašalinta užtikrinant kolektyvo „išlikimą“. Tyrimai, kurių pagrindinis dėmesys buvo skiriamas šiam diskursui, padėjo mokslininkams pažvelgti į konfliktą kaip į esminę socialinės tikrovės konstravimo dalį (Charles L. Briggs 1996, 3). Galima suprasti, kad konfliktas ne visada gali būti apibūdinamas kaip kažkieno hegemonija arba pasipriešinimas. Galima pastebėti, kad konfliktas yra ne tiek nukrypimas nuo įprastų socialinių normų, kiek procesas, apimantis sudėtingas socialines formas, tarp kurių jis reiškiasi. Tai leidžia daryti išvadą, jog konfliktu mes galime laikyti ne vien dviejų skirtingų stovyklų susidūrimą, tačiau ir priežastis dėl ko ši kolizija įvyko. Pagal tai, iš kokios perspektyvos bandome suprasti konfliktą, mes galime gauti skirtingus aiškinimus, susijusius su tiriamojo konflikto reikšme. Konflikto teorija iš dalies atsisako primityvaus aiškinimo, jog konfliktas tėra kova šaltaisiais ginklais ir pan. Šiame kontekste konfliktas, jei mes jį suprantame kaip procesą, apimantį sudėtingas socialines formas, persmelkia praktiškai kiekvieną socialinio gyvenimo sferą. Būtent naksalitų ir Indijos valstybės atveju mes galėsime aiškiai pamatyti, kaip konflikto diskursas įgauna skirtingas reikšmes keičiantis visuomenės veikėjams, kurių pagalba šis diskursas ir bus tiriamas.

Naksalitų ir Indijos valstybės kova, kuri tęsiasi nuo pat septintojo dešimtmečio iki dabar, yra puikus pavyzdys, jeigu bandytume įsivaizduoti, kaip atrodo pilietinis karas XXI a. kontekste. Indijos valstybė nuo pat nepriklausomybės ir pokolonijinės nacionalinės valstybės įkūrimo laikų susidūrė bei įvairiomis priemonėmis sprendė maoistų keliamus iššūkius. Galiausiai 2006 m. Indijos ministras pirmininkas sukilimą bei naksalitus apibūdino kaip didžiausią grėsmę vidaus saugumui, su kuria kada nors susidūrė jo šalis (Palepu 2011, 29).

Konfliktų teorijos siekė paaiškinti daugybę socialinių reiškinių, įskaitant karus, revoliucijas, skurdą, diskriminaciją ir smurtą šeimoje. Daugumą pagrindinių žmonijos istorijos įvykių, tokių kaip demokratiją ir pilietinių teisių atsiradimą, galima būtų priskirti, remiantis konfliktų teorijomis, kapitalistiniams bandymams kontroliuoti mases. Pagrindiniai konfliktų teorijos principai yra socialinės nelygybės sampratos, išteklių pasidalijimas ir konfliktai, egzistuojantys tarp skirtingų socialinių ir ekonominių klasių. Karlo Markso konflikto teorijos versija daugiausia dėmesio skyrė konfliktui tarp dviejų pagrindinių klasių. Kiekvieną klasę sudaro grupė žmonių, kuriuos sieja abipusiai interesai ir tam tikras nuosavybės teisės laipsnis¹. Marksas iškėlė teoriją apie buržuaziją – grupę, atstovaujančią visuomenės narius bei turinčią didžiąją dalį turto ir lėšų. Proletariatas yra kita grupė: ji apima tuos, kurie laikomi darbininkais arba vargšais. Galiausiai Marksas iškėlė teoriją, kad darbininkų klasei ir vargšams patyrus blogėjančias sąlygas, kolektyvinė sąmonė padidins supratimą apie nelygybę, o tai padės kilti maištui. Galima teigti, jog panašiu modeliu vadovaujasi ir naksalitai. Darbininkais ir vargšais šioje vietoje galime laikyti adivasius bei kitus žemesniųjų kastų asmenis, kuriems pasiekus žemiausiąjį tašką, nelieka nieko kito, kaip tik priešintis iš išorės kylančiai priespaudai. O priespaudą atstovauja prasta valstybės politika bei neteisybė santykiyje su žemvaldžiais arba „kapitalo savininkais“.

Maxas Weberis, vokiečių sociologas, filosofas, teisininkas ir politinis ekonomistas, perėmė daugelį Markso konfliktų teorijos aspektų ir vėliau dar labiau patobulino kai kurias Markso idėjas. Weberis manė, kad konfliktas dėl nuosavybės neapsiriboja vienu konkrečiu scenarijumi. Atvirkščiai, jis tikėjo, kad bet kuriuo momentu ir kiekvienoje visuomenėje egzistuoja keli konflikto sluoksniai. Weberio įsitikinimai apie konfliktus yra plačiau apimantys negu Markso, nes jie rodo, kad kai kurios socialinės sąveikos formos, įskaitant konfliktą, sukuria įsitikinimus ir solidarumą tarp individų ir grupių visuomenėje. Tokiu būdu individo reakcijos į nelygybę gali būti skirtingos, priklausomai nuo grupių, su kuriomis jis yra susijęs (Collins 1974, 56-61).

Vėlesni XX ir XXI a. pradžios konfliktų teoretikai ir toliau plėtė konflikto teoriją už Markso numatytų griežtų ekonominių klasių ribų, nors ekonominiai santykiai išliko pagrindiniu skirtingų konfliktų nelygybės bruožu. Svarbu atsiminti, kad konflikto teorija daro didelę įtaką šiuolaikinėms ir postmodernioms seksualinės ir rasinės

---

¹ Karl Marx publishes Communist Manifesto – <https://www.history.com/this-day-in-history/marx-publishes-manifesto>

nelygybės teorijoms, taikos ir konfliktų tyrimams bei daugeliui tapatybės tyrimų, kurie per pastaruosius kelis dešimtmečius atsirado Vakarų akademiniame bendruomenėje. Weberio konflikto teorijos samprata naksalitų atveju pakankamai gerai parodo, kaip tas pats konfliktas, vykstantis tarp valstybės ir pačių naksalitų, veikia kitas žmonių grupes Indijoje. Kovos bei žmogaus teisių pažeidimai iš dalies apjungia pilietinės visuomenės narius, tačiau bendruomenės bei regionai, kurie nėra paveikti kovų, stokoja bendruomeniškumo bei solidarumo kažkuriai iš pusių.

Kovas, vykstančias tarp naksalitų ir Indijos vyriausybės, galima nagrinėti remiantis įvairiomis teorijomis, kurios pabrėžia ekonominės nelygybės klausimus, tačiau to nepakanka, kad galėtume tinkamai išanalizuoti šį konfliktą. Tyrimo uždaviniai bei klausimai verčia į problemą žvelgti kur kas kompleksiau, nes konflikto sąvoka bei samprata neramumuose dalyvaujančių veikėjų atžvilgiu varijuoja, o kartais ir skiriasi iš esmės.

Paul Collier ir Anke Hoeffler globali godumo *versus* nuoskaudų (*greed versus grievance*) teorija, kurios pagalba bandoma įvertinti godumo ir nuoskaudų įtaką konflikto raidai bei priežastingumui, gali būti taikoma suprasti valstybės vykdomą politiką prieš naksalitus. Ši teorija teigia, kad įvairiausių sukilėlių veiksmus dažniausiai skatina individualus godumas ir asmeniniai interesai, o ne sistemingesnės nuoskaudos, kurios yra susijusios su etniškumu, socialinės klasės ar religijos problemomis (Khanna ir Zimmermann 2017). Dėl šios priežasties naksalitai iš vyriausybės perspektyvos yra traktuojami kaip teroristinė grupuotė, o ne politiniai maištininkai, manant, kad godumas yra vienintelė varančioji naksalitus jėga, kuri padeda pateisinti jų kovas ir kitą smurtą. Nors ši teorija padeda suprasti Indijos valstybės pozicijas, tačiau ji neparodo viso paveikslo. Godumo *versus* nuoskaudų teorija atskiria maištus, kaip ir naksalitų sukilimą, nuo struktūrinių kontekstų, iš kurių jie kyla, ignoruojant įtampą, kuri ilgą laiką egzistavo tarp Indijos vietinių ir gentinių gyventojų ir kapitalistinės klasės.

Jeilio universiteto politikos mokslų profesoriaus Stathis Kalyvas politinio smurto ontologijos teorija siekia pažvelgti už godumo bei individualaus racionalumo ir jausmų ribų, kaip pagrindinių politinio smurto katalizatorių. Šia teorija pirmiausia pabrėžiama tai, jog pilietiniai karai yra ne dvipoliai konfliktai, o sudėtingi ir dviprasmiški procesai, skatinantys akivaizdžiai didžiulį, nors ir kintamą, tapatybių ir veiksmų derinį (Kalyvas 2003, 475). Svarbu pabrėžti ir tai, jog taikant šią aiškinimo sistemą konfliktų supratimui, tuo pačiu metu yra atsižvelgiama į struktūrinius, istorinius

ir individualius veiksmus, į ką atsižvelgiant naksalizmą galima suprasti tik per jo istoriškai sudėtingą santykį su pačia Indijos valstybe. Dėl šios priežasties valstybės kovos su naksalitais negali būti pateisinamos, nes valstybės neveiklumas, žvelgiant istoriškai, yra susijęs su naksalitų ir čiabuvių bendruomenių komplikuota situacija Indijoje bei noru priešintis. Dėl šios priežasties politinio smurto ontologijos teorija tinka geriausiai siekiant išsiaiškinti, kaip konflikto sąvoka gali būti suprantama skirtingų veikėjų atveju. Ši teorinė prieiga atsisako į naksalitų ir Indijos valstybės kovas žvelgti tik kaip godumo ar kitų priežasčių varomus konfliktus, o pateikia kur kas gilesnę ir patikimesnę prieigą, norint geriau suprasti, dėl ko kyla konfliktas bei kaip šis diskursas kinta skirtingų veikėjų atžvilgiu.

2. Naksalitų mokslinės literatūros ir šaltinių apžvalga

Vidurio ir Rytų Indijos teritorijose vykstančio kovos tarp Indijos vyriausybės ir naksalitų atkreipė tiek šalies, tiek užsienio tyrėjų dėmesį į revoliucinę naksalitų kovą ir apleistas adivasių bendruomenes Indijos teritorijoje. Prieinama literatūra naksalitų tematika yra įvairialypė, nes ji ne tik nagrinėja konfliktą iš įvairių perspektyvų, tačiau taip pat daug pasako apie autorius ir jų požiūrius į nagrinėjamus klausimus. Nepaisant gausių mokslinių darbų naksalitų tema, vis dar trūksta tiesioginių, ilgalaikių tyrimų apie pačius naksalitus ir žmones, kurie gyvena visame šių įvykių sūkurėje.

Akademinėje literatūroje galime matyti keletą tendencijų. Pirmasis diskursas, daugiausia atsiradęs iš sociologų, politologų, saugumo studijų ir kitų specialistų, nagrinėja naksalitus iš Indijos valstybės perspektyvos ir tai supranta kaip problemą, kurią vienokiais ar kitokiais būdais reikia spręsti, neatsiribojant nuo kritiško požiūrio į Indijos karinį atsaką naksalitams. Robin Jeffrey, Ronojoy Sen ir Pratima Singh išskėlė daugybę metų į istorijos paraštes nustumtą problemą. Naksalitams atsidūrus Indijos politinės darbotvarkės centre, atsirado supratimas, kad pasaulio sampratoje apie šiuolaikinę Indiją yra didžiulė spraga. Nedaug žinojome nei apie slapta judėjimą, kuris egzistavo beveik pusę amžiaus, nei apie adivasių populiaciją, kuri buvo pamiršta pačios Indijos istorijoje, nepaisant to, kad jų gyventojų skaičius prilygsta Vietnamui. Negana to, autoriai leidžia suprasti, kad naksalitai įgavo stiprybės, nes „išsprendė“ tikrąsias Indijos genčių bendruomenių problemas arba joms bent jau priijautė (Jeffrey, Sen ir Singh 2012).

Anjali Chandra bando atrasti skirtumą tarp naksalitetų bei teroristų. Vienas esminis skirtumas tarp šių dviejų yra tas, kad terorizmą puoselėja ir sukelia už šalies ribų esančios jėgos, o šiuo atveju naksalizmas yra inicijuotas kai kurių vidaus ideologų. Abu yra susiję su tam tikromis specifinėmis teisėmis ir ideologijomis, abu nesutaria su dabartine valdžios organizacija ir politine sistema, abu nori savo paralelinės valdžios ir geografinių ribų pertvarkos. Todėl autorė kelia klausimą – kodėl naksalizmo raiškai yra skiriama daugiau dėmesio nei terorizmui nacionaliniame kontekste? (Chandra 2011). Kaip ir galime matyti, naksalitetų judėjimas Indijos valstybėje tapo itin didele problema, prieš kurią kovojant trūksta racionalių ir abi puses tenkinančių priemonių.

Indijos vyriausybės nesugebėjimą spręsti vidaus problemų aptaria ir Santosh Paul. Jo knyga „The Maoist Movement in India“ apima progresyvių maoistų kritiką (pavyzdžiui, Aditya Nigam ir Jairus Banaji), taip pat vyriausybės pareigūnų balsus (ypač Shalini Singh interviu su Jariamu Rameshu, Indijos aplinkos ir miškų ministru). Autoriaus vienas iš tikslų yra pavaizduoti maoistų judėjimą kaip problemą ir grėsmę Indijos demokratijai, nustatyti maoistų infiltruotų vietovių „šaknines problemas“ ir analizuoti, kaip geriausiai pasipriešinti judėjimui. Paul pabrėžia vyriausybės nesugebėjimą spręsti ekonominius skirtumus, padidinti pajamų lygį ir sumažinti skurdą. Galiausiai autorius prieina prie išvados, kad pagrindinė nuomonė, dominuojanti Pietų Azijos literatūroje yra ta – kad sukilėlių judėjimų varančioji jėga yra skurdas, o ne godumas (Paul 2013), kol tuo tarpu vyriausybė bando įprasminginti savo naksalitetų reprezentavimo būdą, teigiant, kad šie yra būtent vedami godumo, kuris pasireiškia noru valdyti, užkariauti ir nuversti esamą valdžią. Politologas Ajay K. Mehra savo tekste „Naxalism in India: Revolution or terror?“ naksalitetų judėjimo sukeltus iššūkius Indijos valstybėje vertina kaip pasekmes, atsiradusias dėl netinkamos socialinės santvarkos bei tam tikrų visuomenės grupių išnaudojimo (Mehra 2007). Galiausiai autorius pripažįsta, jog nepajėgdama pakeisti esamos socialinės ir ekonominės situacijos ir klasinių santykių, valstybė taip pat imasi represijų ir smurto.

Politiko Shri Sardana teigimu valstybė negalės pažaboti judėjimo, nebent pagrindinės priežastys būtų sprendžiamos gero valdymo procesais, užtikrinančiais vystymosi naudą tikslinėms grupėms bei išmatuotus siekius tose srityse, kuriose kyla iššūkis valstybei (Sardana 2013). Su šiomis idėjomis taip pat sutinka Priyanka Vora ir Buxy Siddhant. Be pajamų nelygybės autoriai taip pat išskiria ir kitas problemas – miško gyventojų marginalizaciją tos pačios vyriausybės, kuri prisiekė juos ginti, nors tuo pačiu metu atima pačią žemę, nuo kurios žmonės priklauso (Vora ir Siddhant 2011).

Dėl šių priežasčių nesunkiai galime pastebėti, kad abi pusės, tiek naksalitimai, tiek vyriausybė patį konfliktą supranta ir vertina skirtingai, dėl ko atrasti bendrus sąlyčio taškus taikai pasiekti yra sunku.

Kiran Dung ir B. K. Pattnaik atliktas antropologinis tyrimas atliktas Sundargarh rajone šiaurės vakarinėje Odisha valstijos dalyje Rytų Indijoje, įrodė, kad apgailėtinos socialinės ir ekonominės sąlygos ir valstybės aparato apatija sukėlė genčių nepasitenkinimą, o naksalitimų problema yra socialinių ir ekonominių problemų ir valstybės aparato valdymo deficito rezultatas. Dėl to, kad valstybės indelis yra minimalus, „plėtra“ šiuose genčių kaimuose yra visiškai apleista ir suteikė platformą naksalitimams vykdyti savo veiklą šiuose, nuo pagrindinės valstybės plėtros srovės atskirtuose, kaimuose (Dung ir Pattnaik 2013).

Scott Gates ir Kaushik Roy, Norvegijos taikos tyrimų instituto tyrėjai taip pat antrina anksčiau išvardintiems argumentams teigdami, kad Indijos naksalitimų judėjimas yra ypatingas tuo, kad civiliai dažniausiai nėra puolami, nes kovotojai stiprybės semiasi iš artimų santykių su vietiniais žmonėmis, tarp kurių jie gyvena. Galiausiai taip pat kritikuojamos XIX amžiaus pabaigos kovos su sukilėliais doktrinos nesėkmės dėl to, kad dėmesys sutelkiamas į karinius sukilėlių sutriuškinimo aspektus, o ne į socialinius ir politinius kovos su sukilėliais aspektus (Gates ir Roy 2014). Kaip ir galime matyti, Indijos vyriausybės neveiknumas bei infrastruktūros nebūvimas apleido vietinius, toje teritorijoje gyvenusius, žmones, kas šiuos paskatino prisijungti prie naksalitimų judėjimo.

Nors ir aiškiai nurodant Indijos valstybės trūkumus, iki šiol aptarta literatūra atkartoja Indijos valstybės diskursą ir naksalitus mato kaip problemą, kurią reikia išspręsti.

Kitas politikos mokslų literatūros žanras rimčiau žiūri į patį revoliucinių socialinių pokyčių ideologinį projektą, nors panašiomis temomis rašantys autoriai nebūtinai sutinka su naksalitimų metodais ar analize. Čia sprendžiami klausimai kur kas daugiau kalba apie santykį tarp demokratijos, Indijos valstybės prigimties ir naksalitimų revoliucinio smurto vietos joje. Prielaida, kurią išskėlė Neera Chandhoke yra ta, kad tam tikromis sąlygomis revoliucinis smurtas yra teisėtas (Chandhoke 2015). Jos knyga visų pirma yra demokratijos ir revoliucinės politikos santykio mąstymo aiškinimas, o maoistų atvejis naudojamas kaip pavyzdys šiems santykiams tirti. Chandhoke bendra idėja yra ta, kad būtent tada, kai demokratijos nevykdo savo įsipareigojimų demokratiniam teisingumui, kaip dažnai daro Indijos valstybė, revoliucinis smurtas gali

užimti tą pačią erdvę kaip ir demokratija. Autorės nuomone net jei revoliucinis smurtas yra kupinas prieštaravimų tarp teorijos ir praktikos, jis meta galingą iššūkį demokratinio teisingumo pažeidimams ir neįgyvendintai demokratinėi darbotvarkei. Tokiais atvejais demokratinės vyriausybės privalo neutralizuoti iššūkį ir užtikrinti teisingumą žmonėms, kurie buvo prispausti neteisybės naštos.

Panašiomis mintimis vadovaujasi ir pilietinės visuomenės atstovė Arundhati Roy savo knygoje „Walking With The Comrades“. Autorė, atrodo, atmeta vieną smurto formą, kuri yra adivasių išnaudojimas ir priima kitą – maoistų vykdomą smurtą (Roy 2011). Reikėtų suprasti, jog naksalizmas nėra įstatymo ir tvarkos problema, tačiau yra susijęs su socialinio ir ekonominio teisingumo disbalansu, valstybei ypatingą dėmesį skiriant žemei ir mineraliniams ištekliams, o ne vietos gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti (Jaiswal 2020). Galiausiai privačios, kastų pagrindu, veikiančios milicijos bando apsaugoti savo kastų narius, ypač turtingesnius ir galingesnius nuo naksalinių puolimų užpildamos naksalinius ir jų pasekėjus (Sahay 2008).

Tuo pat metu bandoma įrodyti, kad besikeičiančios socialinės ir ekonominės sąlygos kartu su kitais veiksniais labai apribojo maoistų populiarumą ir stiprumą. Šiame fone Centrinio Biharo atvejo tyrimas tampa aktualus, siekiant sutelkti dėmesį į šią problemą. Kai valstybės pajėgos sutriuškino pirmuosius naksalizmo proveržius Vakarų Bengalijoje ir Andhra Pradeše, jis persikėlė į centrinę Biharo dalį. Pasikartojančios žudynės ir naksalinių kovos centriniame Bihare tapo šalies rūpesčiu 1980-aisiais ir 1990-aisiais, bet pasikeitusios ekonominės sąlygos regione privertė judėjimą aprimti (Kumar 2010). Kaip ir galime matyti, naksalinių bandymai išsikovoti tam tikrų teisių smurtinėmis priemonėmis, remiantis įvairiais autoriais, gali būti suprantami kaip legitimūs ir turintys loginį pagrindą, kas tuo pačiu metu veda į akligatvį ir į paaštrėjančias kovas tarp pačių naksalinių ir Indijos vyriausybės.

Bidyut Chakrabarty ir Rajat Kumar Kujur, abu politikos mokslų profesoriai, pateikia daug pagrįstesnę Indijos demokratijos ir maoistų judėjimo santykių analizę ir siekia įrodyti savo argumentus analizuodami maoistų judėjimo plitimą Orisoje. Pagrindinis jų argumentas yra ypatingas tuo, kad maoizmą jie laiko nuolatinio Indijos politinio proceso demokratizavimo (ne tik balsavimo būdu) rezultatu. Kadangi valstybė tapo vis labiau prieinama žmonėms, kurie anksčiau buvo palikti jos arba nustumti į paraštes, demokratiniai siekiai klestėjo. Tačiau ilgainiui Indijos demokratija nesugebėjo palikti erdvės, kurioje būtų galima išreikšti įvairiausius poreikius, todėl

didžioji visuomenės dalis liko nusivylusi. Svarbu pabrėžti, kad Chakrabarty ir Kujur teigia, jog atstovaujamoji demokratija ne tik žlugo, bet ir tapo labiau slegianti, nes tarnauja rinkos interesams ir veikia kaip pasaulinės rinkos kapitalistų dalis (Chakrabarty ir Kujur 2010). Dėl šių priežasčių galime aiškiai matyti, kad demokratizacijos vizija skyrėsi nuo realybės, kurioje paprastų žmonių poreikiai dažniausiai būdavo neišgirsti.

Jei iki šiol apžvelgtos literatūros tikslas buvo suteikti tvirtą Indijos valstybės problemų supratimą ir filosofinį revoliucinio smurto teisėtumo pagrindą, joje stebėtina trūksta bet kokių tiesioginių autorių tyrinėjimų maoistų bendruomenėse Centrinėje ir Rytų Indijoje. Prie to daugiausia prisidėjo žurnalistai ir aktyvistai. Taip pat ir dalis sociologų ir antropologų.

Žurnalistai Pandita ir Choudhary siekia atsakyti į kai kuriuos pagrindinius klausimus. Kas sudaro maoistų lyderius ir kadrus? Kokia yra jų alternatyvi vystymosi vizija? Kaip jie ir toliau daro didelę įtaką adivasiams ir dalitams? Iš tiesų, abu žurnalistai savo knygoje pateikia nesutarimą tarp aukštų kastų kilmės vadovybės ir adivasių sukilėlių, ir abu mano, kad ginkluotas judėjimas gali būti nutrauktas, jei būtų pagerintos itin sunkios adivasių gyvenimo sąlygos (Pandita ir Choudhary 2011). Abu tvirtina, kad be aukštųjų kastų vadovybės daugumai kadru nerūpi revoliuciniai tikslai, tokie kaip nacionalinės vyriausybės nuvertimas.

Priešingai, aktyvistų – Gautam Navlakhos, Jano Myrdalio ir Arundhati Roy, kuriuos judėjimo atstovai pakvietė į Bastaro miškus 2010 m. pradžioje, pasakojimai yra kur kas palankesni maoistams, nei jų kolegų žurnalistų. Užuo teigus, kad adivasiai yra įtraukti į karą tarp maoistų ir Indijos valstybės, pabrėžiama, kad Indijos valstybė kariauja prieš Indijos žmones, prisidengdama maoizmo grėsme. Šioje vietoje taip pat reikėtų suprasti, jog dalis šių pilietinės visuomenės atstovų buvo pakviesti atvykti į naksalitų kontroliuojamas teritorijas. Dėl to galime teigti, jog ir vertinimai yra kitokie. Jie visi teigia, kad žemesnės klasės, žemesnės kastos ir kiti piliečiai buvo ekonomiškai, politiškai ir socialiai nuskriausti, ir todėl netiki, kad Indijos valstybė yra suinteresuota ištaisyti jų padėtį. Taigi jie visi iš esmės siejasi su įsitikinimu, kad maoistų judėjimas meta iššūkį Indijos valstybės funkcionavimui ir ypač reikalauja alternatyvių, į žmones orientuotų valdymo ir ekonominio vystymosi formų (Shah 2012). Kaip ir galime matyti, naksalitų judėjimo vertinimas pakankamai aiškiai skiriasi net ir tarp tos pačios socialinės grupės asmenų, kurie tam tikrą laiką tarpą praleido tarp naksalitų.

Iš pastaraisiais metais pasirodžiusių mokslinių tekstų, pagrįstų empiriniais naksalitų tyrimais išsiskiria dvi monografijos, orientuotos į socialinę lytį, kaip dar vieną kintamąjį, kurį itin yra svarbu nagrinėti naksalitų judėjimo kontekste. Srila Roy „Remembering Revolution“ ir Sinha Roy „Gender and Radical Politics in India“ tyrimais siekiama sutelkti dėmesį į moteris, kurios septintojo dešimtmečio pabaigoje ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje prisijungė prie naksalitų kovos ir tai, ką jų patirtis gali atskleisti apie revoliucinį smurtą ir politiką (Roy 2012; Roy 2011). Knygose bandoma parodyti, kad galimybė prisijungti prie judėjimo daugeliui žmonių reiškė ne tik progą pakeisti esamą valstybės sistemą, tačiau tuo pačiu ir išsilaisvinti iš vidinių pančių, dogmų, socialinių normų bei įprasminti save kaip asmenybę.

Naksalitų judėjimo įvairiapusiškumą pastebėjo ir savo knygoje „A Journey into India's Naxal Heartlands“ (2018 m.) aprašė Londono ekonomikos mokyklos ir politikos mokslų antropologijos docentė Alpa Shah. Autorė nesistengia pataikauti judėjimui bei nagrinėdama lyčių santykius tarp kovotojų sutinka, kad kai kurioms moterims laikui bėgant valstybės smurtas bei kovos pasitraukė į antrą planą dėl patriarchalinio smurto, su kuriuo jos susidurdavo pačiame judėjime.

Mokslinės literatūros ir antropologinių tyrimų gausa tik įrodo, kad naksalitų judėjimo problematika bei keliami klausimai, apimantys įvairiausias sritis, tebesvarbūs ir šiais laikais. Judėjimo kompleksiskumas leidžia į konfliktą žvelgti iš įvairiausių perspektyvų – pradedant nuo politikos mokslų tyrėjų, politikų ir baigiant visuomenės aktyvistais bei žurnalistais, kurie į problemas žiūri nevienareikšmiškai bei paliečia vis kitokius atvejus, leidžiančius judėjimą suprasti geriau. Nors galime ir nesutikti su visais judėjimo metodais, įdomu matyti, kad šiuolaikiniame pasaulyje yra dar vienas judėjimas, vaidinantis tokį reikšmingą vaidmenį keičiant vienos iš didžiausių demokratijų pasaulyje raidą.

3. Naksalitai

1967 m. komunistinio judėjimo įkvėpti bei dėl prastų gyvenimo sąlygų nukentėję valstiečiai, ėmėsi ginklų prieš Naksalbario žemvaldžius. 2019 m. uždrausta Indijos komunistų partija (maoistai), dar vadinama maoistais arba naksalitais, ėmėsi dar radikalesnių priemonių prieš kalnakasybos korporacijas ir plėtros projektus, kurie grasino išvaryti čiabuvių gentis iš savo protėvių žemių, kad galėtų išnaudoti mineralų turtingą dirvožemį. Nors ir laikai pasikeitė, tačiau maoistų tikslai – ne: atimti žemę iš engėjų ir persikirstyti ją žmonėms. Dėl šios ginkluotos kovos buvo šiurkščiai pažeidinėjamos žmogaus teisės, daugybė žmonių turėjo palikti savo namus. Taip pat konfliktas pareikalavo daugybės žmonių aukų. Nors šis, 1967 m. sukilimas, pažymėjo naksalitų judėjimo, kaip mes jį žinome šiandien, pradžią, svarbu suprasti, kad jo atsiradimas yra įvairių komunistinių ideologijų susiskaidymo Indijoje rezultatas. Vadinas, norint suvokti naksalizmo prigimtį, pirmiausia reikia įsigilinti į jo audringą istoriją.

3.1. Naksalizmo istorija

Revoliucinė kova prieš valstybę Indijoje prasidėjo ne nuo naksalizmo gimimo. Prieš tai reikėtų prisiminti Telanganos judėjimą (Kumar Vinay ir Reddy Muralidhar 2021). Telanganos judėjimu buvo siekiama sukurti Telanganos valstiją iš jau buvusios Andhra Pradešo valstijos Indijoje. Naujoji valstija atitinka telugų kalba kalbančias buvusios Haidarabado valstijos dalis. Šis maištas buvo nukreiptas į žemvaldžius ir elito atstovus. Nėgana to, prie įvykių prisidėjo ir to meto komunistines pažiūras išpažįstantys veikėjai, skleidę propagandą prieš žemvaldžius (Elliot 1974, 27-47). Dėl esamų ginčų dėl žemės teisių žmonės simpatizavo kairiajam sparnui, kuris savo ruožtu padėjo Telanganos judėjimui išplisti ir geriau organizuotis. Po kelerių metų protestų ir agitacijos centrinė vyriausybė, vadovaujama *United Progressive Alliance*, nusprendė padalinti esamą Andhra Pradešo valstiją, o 2014 m. birželio 2 d. Sąjungos kabinetas vienašališkai patvirtino Telanganos įkūrimo įstatymo projektą. Beveik 5 dešimtmečius trukęs tai buvo vienas ilgiausiai trunkančių judėjimų Pietų Indijoje.

Tam tikra prasme Telanganos judėjimas įkvėpė naksalitų judėjimą, tačiau taip pat svarbus ir septintojo dešimtmečio pabaigos politinis kontekstas. Indijos komunistinis judėjimas visą dešimtmetį diskutavo apie tai, koks strateginis požiūris

būtų geriausias Indijos visuomenėje – revoliucinis ar reformistinis (Harriss 2010, 8). Komunistų partija (marksistai) atsiskyrė nuo Indijos komunistų partijos (CPI) 1964 m., paveikta 1962 m. Kinijos ir Indijos karo bei nuomonių skirtumų, kokiam etape buvo ir kaip turi veikti revoliucija. Kai centro kairės Indijos nacionalinis kongresas 1967 m. Vakarų Bengalijoje kartu su CPI(M) suformavo Jungtinio fronto vyriausybę, revoliucionieriai suformavo opoziciją marksistinėje partijoje. Tą dieną, kai buvo prisaikdintas naujasis vyriausiasis ministras Ajoy Mukherjee, buvo pranešta apie pirmąjį incidentą Naxalbari kaime (Kujur 2008, 9). Įvykis prasidėjo nuo to, kai adivasių² kilmės asmuo buvo užpultas jo šeimininko. Po to kiti adivasi žmonės užpuolė šeimininkus, sukeldami tolesnį konfliktą.

Įtakos šiam chaotiškam Indijos istorijos laikotarpiui turėjo ir maisto trūkumas, atsiradęs dėl maisto normavimo po Indijos-Pakistano pasienio konflikto 1965–1966 m. Konfliktas Naksalbaryje buvo lėtas – galiausiai, 1967 m. liepos mėn., mirus policininkui ir devyniems adivasiams, valstijos valdžia turėjo imtis atsako prieš naksalitus (Ray 2012). Jų sprendimas buvo paspartinti žemės reformą, įsteigti skirstymo komitetus ir kovoti su smurtu pasitelkiant policijos pajėgas. Tačiau pačios vyriausybės aktyvumas bei nuoseklumas buvo abejotinas, o valstijos sostinėje Kalkutoje sparčiai daugėjo protestų.

1968-ieji buvo tokie pat audringi. Vasario mėnesį Vakarų Bengalijoje buvo pradėtas taikyti Prezidento įstatymas/tiesioginis valdymas (kai valstija tampa tiesiogiai pavaldi prezidento federaliniam valdymui išskirtinėmis aplinkybėmis, pvz., nepavykus suformuoti valstijos vyriausybės arba kilus sukilimui). Vėliau, spalį, kai kurie naksalitų lyderiai buvo areštuoti, o kiti naksalitai užpuolė policijos nuovadas, kuriose buvo laikomi lyderiai. 1969 m. buvo įkurta nauja partija, kurios tikslas buvo tapti tikra revoliucine partija – Indijos komunistų partija (marksistai – leninistai). Netrukus po jos įkūrimo partija turėjo apie 17 000 narių septyniose valstijose. Galiausiai partijos nariai susirėmė su tais, kurie palaikė Jungtinio fronto vyriausybę (kuri vėl buvo valdžioje po tų metų pradžioje vykusių rinkimų) (Ray 2012). Savo ideologiją universitetuose platinę naksalitai radikalizavo kai kuriuos studentus, o mokslo metų viduryje grupė studentų įsiveržė į valstybės įstatymų leidžiamąją asamblėją. Iki metų pabaigos naksalitai pradėjo smurtines kampanijas kaimo vietovėse,

---

² Adivasiai (hindi आदिवासी = *ādivāsī* – „pirmieji gyventojai“) – sąvoka, kuria įvardijamos Indijos, Bangladešo, Šri Lankos čiabuvių tautos. Skirtingose vietovėse gausu skirtingų žodžių adivasiams įvardinti (pvz., vietomis naudojami *vanavāsi* „miškų gyventojai“, *girijan* „kalnų žmonės“ ir kt.).

o valstybėje buvo gausu neramumų tarp valstiečių, taip pat tarppartinių ir naksalitu smurto. 1970 m. vasarį pagrindinis judėjimo ideologas Charu Mazumdaras³ išsamiai išdėstė savo planus su nurodymais, vėliau pavadintame „Žudymo vadovu“, kaip judėjimas galėtų kovoti prieš klasės priešus (daugiausia žemvaldžius) tarp valstiečių. Šis projektas, „naikinimo kampanija“, turėjo įtvirtinti CPI(M-L) kaip revoliucinę jėgą, o smurto eskalacija galiausiai lėmė dar vieną Prezidento tiesioginio valdymo įgyvendinimą kovo mėn. Tai nenumalšino revoliucionierių, todėl gegužę Kalkutoje prasidėjo naikinimo kampanija. Likusią metų dalį lydėjo įvairus smurtas – ne tik naksalitu žudynės, bet ir tarppartinis smurtas.

1971 m. politinė situacija šalyje pasikeitė iš esmės – Indira Gandhi laimėjo nacionalinius rinkimus, o Vakarų Bengalijoje nebuvo surinkta balsų dauguma, todėl valstijos valdžia buvo neveiksminga, kas lėmė, jog netrukus buvo perduota prezidento tiesioginiam valdymui (trečią kartą per trejus metus). Nepaisant to, problemos su Rytų Pakistanu (vėliau Bangladešu) Indiros Gandhi vyriausybei bent jau šiuo atveju pasirodė esąs geras dalykas – Kinijos požiūris į konfliktą, kad Indija turėtų vengti jo, vedė į didelius nesutarimus Indijos valstybės viduje tarp CPI (M-L) narių, dėl ko naksalitu gretose kilo didelis nusivylimas (Ray 2012). Tuo pat metu Kongreso partija pradėjo organizuoti veiksmus kovai prieš naksalitus, suburdama reikšmingas pasipriešinimo grupes.

Šioms grupuotėms padedant, naksalitai netrukus buvo sutramdyti, o 1972 m. Charu Mazumdaras buvo suimtas. Jis mirė po vienuolikos dienų, kai buvo sulaikytas. Nors kai kuriems kilo įtarimų, kad jį galėjo nužudyti policija, tačiau tuo pačiu metu visiems atrodė, kad tai yra naksalitu judėjimo pabaigos pradžia. Tuo pat metu svarbu prisiminti, jog judėjimas Vakarų Bengalijoje nebuvo vienintelis kairiojo sparno aktyvizmo centras. Jis įkvėpė komunistų grupes pietinėje Keralos valstijoje, Srikakulame ir Andhra Pradeše susijungti su naksalitu judėjimu ir netgi save pozicionuoti kaip naksalitus (Ray 2012). Iš esmės Naksalitu judėjimai dauginosi metastazių principu – sumažėjus įtakai viename regione, naujų judėjimo užuomazgų atsiradavo kitame regione.

Iš dalies galima teigti, kad judėjimas nutraukė daugumą savo veiklą po to, kai ministrė pirmininkė Indira Gandhi 1975 m. įvedė nepaprastąją padėtį visoje

---

³ Charu Majumdar (1919 m. gegužės 15 d. – 1972 m. liepos 28 d.), populiariai žinomas kaip CM, buvo Indijos komunistų lyderis ir Indijos komunistų partijos (marksistų-leninistų) įkūrėjas.

šalyje, o tai iš esmės sukaustė judėjimą ir sumažino nepasitenkinimo raiškos galimybes Gandhi atžvilgiu. Nepaprastoji padėtis buvo atšaukta 1977 m. Vėliau Indijoje įvyko radikalaus kairiojo mąstymo skilimas – kai kurie judėjimo nariai ėmė pirmenybę teikti dalyvavimui rinkimuose ir profesinėse sąjungose, o kiti vis dar manė, kad ginkluota kova yra vienintelis būdas judėti į priekį. Iki devintojo dešimtmečio pabaigos grupės, siekusios ginkluotos kovos, įkūrė karingų valstiečių bazes Bihare, Madhja Pradeše, Maharaštoje ir Orisoje. Veikla vyko vietoje, kuri ilgainiui bus pavadinta „raudonuoju koridoriumi“⁴ – zonoje, besidriekiančioje iš šiaurės rytų (Biharas), per subkontinentą į pietvakarius. Lūžis judėjimo istorijoje buvo įvairių naksalitų grupių susibūrimas į vieną partiją – Indijos komunistų partiją (maoistų) 2004 m. Tai vėl suaktyvino judėjimą, nors jų tikslai išliko tie patys – agrarinė revoliucija per žmonių karą dėl žemės ir valdžios pasikeitimo valstybėje principu (Banerjee 2009). Dabartiniai naksalitai taip pat priešinasi vyriausybės specialiųjų ekonominių zonų formavimui ir adivasių (gentinių žmonių) perkėlimui dėl įvairių kalnakasybos projektų.

3.2. Naksalitų ideologija

Naksalitų vienas iš judėjimo tikslų yra sukelti revoliuciją, sutelkiant valstiečius kovai prieš bet kokius klasės priešus (žemės savininkus), imant į rankas ginklus tam, kad suformuotų kariuomenę ir per šį procesą nuverstų esamą valdžią. Kiti egzistenciniai naksalitų ideologijos aspektai buvo nihilizmas, marksistinio revizionizmo atmetimas (tam tikrų marksizmo idėjų, pavyzdžiui, įsipareigojimo revoliucijai, peržiūra) ir nepritarimas gandizmui dėl jo nesmurtinio judėjimo pobūdžio (Ray 2012, 226). Revoliucija, kaip tokia, buvo naksalitų judėjimo tikėjimo esmė, o kiekvienas asmuo, bandantis stoti skersai kelią revoliucijai, buvo apibūdinamas, kaip klasės priešas.

Šiandien įvairiose Indijos dalyse veikia kelios naksalitų partijos ir, nors jų ideologija ir veiklos pajėgumai skiriasi, bendrame kairiojo sparno ekstremizmo Indijoje kontekste jos visos telpa po naksalitų skėčiu. Nors reikia pažymėti, kad „Išlaisvinimo“⁵ partija (Communist Party of India (Marxist–Leninist) Liberation), kuri atsiskyrė nuo

---

⁴ Raudonojo koridoriaus idėja kilo bendradarbiaujant su Nepalo kairiaisiais ekstremistais, stengiantis suformuoti logistinį koridorių nuo Nepalo iki pat Centrinės ir Pietinės Indijos tam, kad ginklai judėtų greičiau ir pasiektų savo tikslą.

⁵ Angl. – Liberation.

marksistinių-leninistų ir vėliau įsitvirtino kaip pagrindinė partija Bihare, neturi reikšmingų kadru, kurie galėtų vykdyti revoliucinę veiklą. Jų partijos programą galima vertinti kaip dabartinės naksalitur darbotvarkės pavyzdį, kuris aiškiai kyla iš istorinės CPI(M-L) partijos (Chitralkha 2010, 299-329). Kaip ir kairiųjų ekstremistų judėjimai, taip ir ši partija išlieka įsipareigojusi pagrindinėms savo pirmtako idėjoms, net ir įžengusi į demokratinę partinę politiką.

CPI(M-L) Liberation partija Indijos visuomenę supranta kaip pusiau feodalinę ir pusiau kolonijinę. Tokio suskirstymo priežastis buvo feodalizmą nupiešti kaip pagrindinę problemą Indijoje, o dvarininkus/žemės savininkus – pagrindiniu priešu. Partijos nuomone, feodaliniai valstybės likučiai trukdo išlaisvinti plačias, neturtingas mases ir laisvą bei greitą gamybinių jėgų plėtrą šalyje. Naksalitur supratimu, vienintelis būdas pakeisti esamą sistemą yra revoliucija. Tuometinė sistema buvo matoma kaip esanti per daug korumpuota ir kupina smurto, todėl vienintelis logiškas sprendimas buvo tos sistemos sunaikinimas ir naujos sistemos sukūrimas. Partijos programoje⁶ taip pat yra akcentuojamas ir socialinio teisingumo aspektas: dalijimasis valstybės turtu, kuris tuometinėje ir dabartinėje Indijoje yra labai netolygiai paskirstytas (didžioji dalis Indijos resursų buvo ir yra kelių asmenų, o ne daugumos rankose) ir daugybės socialinių normų išnaikinimas, pabrėžiant visuomenėje egzistuojančią nelygybę (tarp lyčių, kastų, religijų ir pan.). Galutinis tikslas – įkurti naują valstybę – Liaudies demokratinę valstybę, kuri būtų paremta šiomis vertybėmis.

Išsivadavimo partija atstovauja šiek tiek nuosaikesnį naksalitinės minties sparną, pabrėžiant Indijos ekonomikos liberalistinį imperializmą, JAV įtaką globalizacijai bei privatizacijai. Jie mano, kad tai yra daugybės valstiečių išnaudojimas ir engimas. Ideologiškai jie yra įsipareigoję marksizmui-leninizmui-maoizmui. Nors aštuntojo dešimtmečio pradžioje CPI (M-L) manė, kad Indija yra tame pačiame taške kaip Kinija prieš revoliuciją ir todėl subrendo revoliucijai, CPI (M) atnaujino savo programą⁷, kad aiškiai atspindėtų dabartines aplinkybes, panaikindami Kinijos ir jos vidaus įvykių svarbą, kuri skaldė judėjimą per visą jo istoriją. Kaip ir CPI (M-L), Išsivadavimo partija taip pat siekia suformuoti liaudies demokratinę valstybę, o Indija taip pat apibūdinama kaip pusiau feodalinė ir pusiau kolonijinė.

---

⁶ Indijos komunistų (marksistų-leninistų) išsivadavimo partijos programa. Prieiga:

<https://www.cpmi.net/documents/10th-party-congress/general-programme-of-cpmi>

⁷ Indijos komunistų (maoistų) partijos programa. Prieiga: <https://www.bannedthought.net/India/CPI-Maoist-Docs/Founding/Programme-pamphlet.pdf>

Reikėtų pabrėžti, kad CPI(M-L) Liberation partijos programoje pateikiama versija, kurioje socialinės lygybės ir teisingumo darbotvarkė iškeliamą į pirmą planą. Revoliucija minima dažnai, tačiau smurtinės priemonės, kuriomis ši revoliucija kiltų, nėra išsamiai aptariamoms. CPI (maoistų) partijos programa yra šiek tiek labiau suinteresuota, kaip nauja valstybė gali būti suformuota perimant esamą imperialistinę valstybę (CPI (M) partijos programa). Pasak politologo Nirmalangshu Mukherji, net CPI(M-L) vienas iš įkūrėjų Kanu Sanyal pavadino CPI (maoistų) partiją „komunistų partija, o iš tikrųjų teroristine partija, besipriešinančia marksizmui“ (Mukherji 2012, 107).

Apibendrinant galima teigti, kad naksalitų ideologija dabartinės Indijos valstybės nuvertimą laiko vienintele galimybe grąžinti valdžią žmonėms. Požiūris į Indiją, kaip pusiau feodalinę ir pusiau kolonijinę valstybę, įgavo ir kitą apibrėžimą. Imperializmas, kuris pagal naksalitus kyla iš ekonomikos liberalizacijos ir globalizacijos, toliau engia valstietiją bei žemųjų kastų atstovus, didindamas socialinę ir kitose sferose esančią nelygybę.

3.3. Naksalitų judėjimas šiais laikais

Reikšmingiausia naksalitų grupė yra Indijos komunistų partija (maoistai), sukurta 2004 m. iš dviejų grupių: Indijos maoistų bendruomenės centro⁸ ir Liaudies karo grupės⁹. CPI (M) sudaro politinis sparnas ir karinis sparnas, taip pat daugybė kitų organizacijų (Chitrakha 2012, 58). Įvairių naksalitų grupių, besiformavusių skirtinguose laikotarpiuose ir vėliau susijungusių, istorija yra gan sudėtinga, tačiau pakanka pasakyti, kad atrodo, kad CPI (M) šiuo metu yra didžiausia ir svarbiausia naksalitų grupė.

Kalbant apie pačius naksalitus, tikslią Naksalitų judėjimo narių sudėtį nustatyti yra sunku. Naksalitimai patys nėra etninė, kalbinė ar religinė grupė, nors jie turi daug narių, kurie gali priklausyti grupėms, kurių teisės kada nors buvo atimtos, pavyzdžiui, vietinėms tautoms, žinomoms kaip adivasi. Judėjimas gali būti įvairus – nuo intelektualaus, mieste gyvenančio naksalitų simpatiko, turinčio aukštąjį išsilavinimą ir pakankamai pasiturinčio finansiškai, iki vargingai gyvenančio miške,

---

⁸ Angl. - Maoist Communist Centre (MCC)

⁹ Angl. - Peoples' War Group (PWG)

vos išsilavinusio paauglio, kuris yra ginkluoto būrio dalis. Gali būti sunku arba beveik neįmanoma susidaryti aiškų vaizdą apie judėjimą, nes naksalitai daugiausia veikia miškingose ir sunkiai pasiekiamose vietovėse.

Naksalitų judėjime taip pat dalyvauja moterys ir vaikai. Nors yra požymių, kad moterų vaidmuo judėjime iš esmės yra nulemtas lyties – jos gamina maistą, valo ir tenkina vyrų seksualinius poreikius, tačiau yra įrodymų, kad moterys gali užimti aukštas, kovinės paskirties pareigas (Chitralkha 2012, 69). Naksalitai taip pat bando patraukti ir moksleivius, nes šiems nereikia daug įtikinėjimo, kad jie galėtų prisijungti, dėl ko dažnai juos suvilioja pažadais „įgauti“ galią bei statusą prisijungus prie judėjimo. Socialinių mokslų tyrinėtoja Chitralkha savo lauko tyrime nustatė, kad nepaisant bendro stereotipo, dauguma asmenų prisijungė prie judėjimo ne dėl ideologijos, o dėl kitų priežasčių. Jie prisijungė prie judėjimo gana jauni – paauglystėje, ir juos patraukė tokie veiksniai kaip pripažinimas visuomenėje arba *izzat* (इज्जत, reputacija/pagarba hindi k.), kas suteikė jiems geresnį gyvenimą. Socialinės antropologės Alpa Shah atliktas tyrimas parodė, kad prie naksalitų judėjimo prisijungimo vienas iš pagrindinių veiksnių taip pat yra tikrumo ieškojimas (Shah 2009), kas byloja apie neįtikėtina nepastovias ir neapibrėžtas sąlygas, kuriomis šie asmenys gyveno anksčiau. Atrodo, kad prisijungimas prie judėjimo labai priklauso nuo asmens, atsižvelgiant į asmeninę naudą, kurią judėjimas gali suteikti. Kadangi socialinis pasaulis taip pat yra ženklintas didžiulės socialinės ir ekonominės nelygybės, todėl labiausiai naksalitų paveiktose Indijos vietovėse gyvenimas yra chaotiškas, pilnas netikrumo ir neturintis didelių galimybių asmeniniam tobulėjimui, dėl ko revoliucionieriaus gyvenimas gali atrodyti patrauklus.

Atimti žemę iš žemvaldžių ir persikirstyti ją valstiečiams buvo vienas iš naksalitų tikslų nuo pat judėjimo susikūrimo. Žvelgiant retrospektyviai, šiandien jie kovoja praktiškai ne su imperialistiniais dvarininkais, o su valstybe ir jos vystoma pramone. Taigi, Indijos, kaip pasaulinės galios, pažanga ir jos vientisumas tebėra iššūkis naksalitų sukilimui. Indijos valdžios požiūriu, atakuodami plėtros ir infrastruktūros projektus, naksalitai tiesiogiai trukdo Indijos ekonomikos vystymuisi, o patys tęsia skurdo ir kaimo gyventojų marginalizavimo ciklą. Indijos vyriausybė turėjo prisitaikyti prie šio netradicinio karo ir nors jos kovos su sukilėliais pastaruoju metu buvo sėkmingos, susirėmimai taip pat paskatino Indijos kariuomenės vykdomus žmogaus teisių pažeidimus.

4. Naksalitai ir valstybė

Naksalitų kovos prieš valstybę nevyksta vakuume, todėl jį nuolat veikia įvairios problemos tose srityse arba teritorijose, kuriose jis vyksta. Daugelyje vietovių, kuriose naksalitų judėjimas aktyviai veikia yra gausu natūralių gamtos išteklių. Nesunku suprasti, kad smurtiniai incidentai dažniau įvyksta tose vietose, kur vystoma kasybos veikla bei kur didelė gyventojų dalis buvo socialiai ir ekonomiškai atskirta (Hoelscher 2012, 141-160). Tačiau galima teigti, kad centrinė Indijos vyriausybė regiono plėtrą itin norėjo matyti vien kalnakasybos srityje, tuo pačiu per daug negalvodama apie vietinių gyventojų teisių užtikrinimą, kas leido naksalitam plėsti savo įtakos erdves bei savo ideologiją. Taigi, Indijos vyriausybės požiūriu, problemos yra dvejopos: pirma, norima plėsti kasybos veiklą į daug mineralų turinčias žemes, kurios dažnai yra vietiniams žmonėms priklausančios žemės, kad paskatintų ekonominių vystymąsi ir, antra, norima sumažinti smurto tarp policijos ir naksalitų protrūkius, didinant policijos skaičių šiose srityse, kas galbūt padėtų užtikrinti bei apriboti naksalitų pastangas priešintis (Sumanta 2009, 253-269).

Taip pat svarbu paminėti, kad naksalitų arba CPI (maoistų) veikla neapsiriboja vien nuošaliais regionais ar kitomis vietomis. Naksalitų veikla miestuose turi apibrėžtą vaidmenį CPI (maoistų) politinėje ir karinėje strategijoje. Anot CPI (maoistų), „būdamos pramoninio proletariato koncentracijos centrai, miestų zonos vaidina svarbų vaidmenį naujosios demokratinės revoliucijos politinėje strategijoje“ (Ramana 2018). Maoistų veikla miestuose apima vietos kadro susitikimus bei jų išlaikymą. Taip pat miestai yra svarbūs judėjimui logistinės paramos prasme – priemonių bei kitų dalykų tiekimas būriams. Dažniausiai miestuose yra mobilizuojami ir įdarbinami jaunuoliai, studentai bei darbuotojai iš pramonės ir kitų įstaigų.

Valstybės nesugebėjimas kovoti su socialine bei ekonomine nelygybe nebuvo vienintelės problemos, kurios iššaukė naksalitų ir vietinių gyventojų judėjimus. Genčių teisės į žemę problemos ignoravimas, dėl kurios naksalitai pasinaudojo adivasiais ir kitų, nepalankioje padėtyje esančių grupių, nusivylimu, prisidėjo prie neramumų kurstymo. Antropologas K.B. Saxena, kalbėdamas apie genčių žemės teises, susijusias su naksalizmu, padarė išvadą, kad vyriausybė „žlugdo“ adivasius bei kitus vietinius gyventojus (Saxena 2011, 473–483). Įstatymai, priimti siekiant padėti jiems, nebuvo įgyvendinti, o žemės praradimas, socialinė diskriminacija – visa tai dar labiau padidino šių žmonių atskirtį valstybėje.

Kalbant apie konfliktą tarp Indijos vyriausybės ir naksalitų, Indijos valstybės dėmesį saugumo politikai sociologas Ipshita Basu apibūdina per „saugumo sekularizacijos“ sąvoką, kas reiškia, jog naksalitimai, kaip grėsmė, yra „atskiriami“ nuo valstybės, juos įvardijant kaip tam tikrą grėsmę valstybės saugumui (Basu 2011, 376). Šio judėjimo įvardinimas ir apipavidalinimas kaip grėsmės teisiškai leistų valstybei daryti tai, ko paprastai neturėtų teisės, siekdama užtikrinti saugumą. Politikos sociologas Ipshita Basu nagrinėja, kaip valstybės politikoje vaizduojamas dvipusis požiūris (saugumas ir vystymasis) į naksalitų konfliktą ir pažymi, jog kairiojo sparno ekstremizmo pakeitimas saugumo klausimu turi esminių pasekmių vystymosi sprendimų priėmimui, nes tai susiję su valstybės smurto teisėtumo atkūrimu prieš vidinį priešą, kuris reiškiasi būtent ten, kur valstybė silpniausia – srityse, kur valstybė nesugebėjo užtikrinti socialinės ir ekonominės lygybės tarp vietinių gyventojų (Ten pat, 376). Todėl galima teigti, kad naksalitų judėjimas daugiausia kyla iš socialinės bei ekonominės nelygybės. Būtent kai valstybė nepajėgia padaryti teigiamų pokyčių prasčiausiai gyvenančių visuomenės grupių gyvenime, revoliuciniam judėjimui nėra sunku pavergti nuskriaustųjų širdis.

4.1. Naksalitimai politiniame diskurse

Ipshita Basu atliktas tyrimas išskyrė 3 politinius diskursus, leidžiančius skirtingai žvelgti į naksalitus. Pirmasis diskursas – naksalitimai kaip teroristai – tai istoriškai naudojama pozicija, kurią valstybė naudojo kurdamą savo antinaksalitinę politiką. Šis požiūris pripažįsta problemas, kilusias dėl nelygybės, bet ne naksalitų, kaip aktyvistų, teisėtumą ir tuo pačiu vaizduoja juos būtent kaip vidinį priešą ir pateisina valstybės monopolį teisėtam smurtui (Basu 2011, 381-384). Tame pačiame kontekste adivasiai yra laikomi aukomis, o naksalitimai – „nusikaltėliais“, kurie šiuos vietinius gyventojus išnaudoja. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šis diskursas ignoruoja faktą, jog dalis adivasių prie judėjimo prisijungdavo ir prisijungia savo noru, o ne per prievartą, kaip dažnai teigia vyriausybė.

Antruoju atveju autorius naksalitų judėjimą išskiria ir vertina kaip paralelinį režimą, kuris atsirado ir ėmėsi tam tikrų veiksmų, kad būtų teikiamos pagrindinės paslaugos žmonėms tose vietovėse, kur vyriausybė nebuvo veiksminga ar negalėjo užtikrinti tinkamo, į vietinius gyventojus orientuoto, valdymo (Ten pat 2011, 384-388). Šiame politiniame diskurse naksalitų paralelinė valdžia vertinama kaip

tikrosios valdžios legitimacijos tuose regionuose problemų simptomas. Kaip šio konflikto sprendimas, plėtra tampa svarbiu būdu susigrąžinti žmonių pasitikėjimą tikroju režimu, taip „sunaikinant“ neteisėtą naksalitų judėjimą. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad remiantis šiuo diskursu, saugumo bei kariniai sprendimai taip pat yra būtini norint patekti į tas vietas, kurias valstybė yra apleidusi arba kuriose nedalyvauja, todėl valstybės plėtra šiuose regionuose, jeigu atmestume įstatymų leidybos galimybę, gali būti užtikrinama tik gausinant policijos pajėgas arba kitas sukarintas grupuotes.

Trečiasis diskursas, kurį pristato Basu yra tai, kad naksalitimai laikomi tam tikra prasme „politine netvarka“, kuri atsiranda dėl valstybės politinio aparato valdymo problemų (Basu 2011, 388-389). Šiuo atveju naksalitimai laikomi politiniais veikėjais arba agentais, kurie, Indijos valstybės kontekste, veikia pernelyg radikaliai ir žiauriai. Šis politinis diskursas teigia, kad naksalitų rūpesčiai būtų geriau suprantami ir atjaučiami kitokioje politinėje ar ekonominėje sistemoje, o ne toje, kurią užtikrina dabartinė Indijos vyriausybė. Dėl šių priežasčių „naksalitų problemos“ sprendimai taip pat išlieka politiniai – leidžiant toliau valstybei vystytis taip, kad būtų pašalintas pagrindinis naksalitų judėjimui rūpinamas klausimas ir tuo pačiu taikiais metodais, pavyzdžiui, diskusijomis, naksalitus įvedant į didžiąją politiką.

Iš pateiktos informacijos kaip niekad yra svarbu suprasti, kaip skirtingi diskursai formuoja naksalitus ne tik žmonių suvokime apie patį judėjimą, bet ir politiką, kaip būtų galima išspręsti šį konfliktą. Taip pat šie trys aptarti diskursai turi tam tikrą sąlyčio tašką. Visi iš jų praktiškai sutaria, kad Indijos valstybei istoriškai nesisekė sprendžiant tokias problemas kaip kaimo skurdas, žemės teisės ar genčių bei vietinių gyventojų problemos. Šie diskursai taip pat parodo, kad naksalitų judėjimo populiarumą iš dalies lėmė paveiktų bei nuskriaustų gyventojų nusisukimas nuo vyriausybės. Iš kitos pusės galima atrasti ir tam tikrą nesutarimo tašką kalbant apie naksalitus šių diskursų rėmuose – priemonių, kuriomis naksalitimai užsiima, teisėtumo klausimas. Dėl šių priežasčių naksalitų atstovavimas arba reprezentacija yra itin svarbi aptariant jų politiką ir sprendimus. Būtent didelę dalį to, kas turi įtakos šiai reprezentacijai apskritai, galima rasti ir žiniasklaidoje.

4.2. Naksalitų reprezentacija pro-valstybinėje žiniasklaidoje

Tai, kaip naksalitai yra reprezentuojami žemiau pateiktuose straipsniuose, leidžia susidaryti pirminį įspūdį į jų vaizdavimo būdus. Iš pradžių reikėtų pabrėžti, kad kiekviena antraštė iš savęs pateikia tam tikrą prasmę, o pateikiamos antraštės gali suskirstyti žmones į socialines kategorijas, kas leidžia apie juos sužinoti daugiau informacijos. Dėl to antraštėse figūruojantys žodžiai kaip „naksalitai“ arba „maoistai“ buvo dažniausiai pasitaikantys nagrinėjamuose straipsniuose, priverčiant skaitytoją iš karto atkreipti dėmesį. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad šiame etape yra sąmoningai analizuojami straipsniai, kurie leistų susidaryti įspūdį, kaip valstybinė žiniasklaida arba žiniasklaida, prijaucianti esančiam režimui, kuria naksalitų įvaizdį. Darbe naudojama iki 10 žiniasklaidos šaltinių, kuriuose pasikartojantis naratyvas apie naksalitus bus išskiriamas toliau darbe. Pagrindiniai žiniasklaidos šaltiniai, iš kurių buvo rinkta informacija – The Times Of India, The Economic Times.

Nagrinėjant įvairiausių straipsnius, galima pastebėti, kaip, pvz., The Times Of India dienraštis pirmiausia reprezentuoja pačius naksalitus. Įdomu tai, kad šio žiniasklaidos puslapio paieškos laukelyje įvedus žodį naksalitai, vietoje jo mes gauname įvairiausių straipsnių, kurių antraštėse figūruoja ne naksalitai, o vietoje jų – maoistai. Tai iš dalies leidžia daryti išvadą, kad valstybei prijauciantis medijos kanalas ignoruoja naksalitų, kaip žmonių grupės, kurią sudaro įvairiausių kastų atstovai bei vargingesnių sluoksnių asmenys, legitimumą bei visam šiam judėjimui priskiria bendresnę sąvoką – maoistai, kas lengvai leidžia naksalitus „atskirti“ visuomenėje kaip ideologinius priešus, per daug nesigilinant, kokios žmonių grupės sudaro šį judėjimą.

Vienas iš pagrindinių rėmų¹⁰, kuriuo žurnalistai apibūdina šį konfliktą tarp naksalitų ir Indijos vyriausybės, yra maoizmas, kaip nacionalinio saugumo problema. Šis išdėstymas visiškai atitinka kitų konfliktų Indijoje žiniasklaidos poziciją, ypač kalbant apie daugybę neramumų Šiaurės Rytų Indijoje, kur įvykiai įprastai apibūdinami kaip neteisėta grupuočių kova prieš suverenią valstybę. Maoistai paprastai apibūdinami kaip tie, kurie propaguoja terorizmą ir (arba) išnaudoja nekaltus vietinius gyventojus – šiuo atveju maoistai yra suprantami ne kaip tie, kurie kovoja už paprastų žmonių teises ar žemes, bet atvirkščiai – būtent kaip tie, kurie tikisi apiplėšti paprastus gyventojus (Khan 2012). Tuo pat metu straipsnyje maoistai bei jų vykdomas „teroras“

---

¹⁰ Angl. - framing

yra pateikiamas ne kaip galimai prasto valstybės valdymo ir tuose regionuose neužtikrintų socialinių ir ekonominių sąlygų pasekmė, bet kaip iš niekur nieko atsirandantis pavojus, dėl kurio vietiniai gyventojai yra priversti palikti savo namus ir persikelti kitur (Ten pat). Galų gale, policijos pajėgos visame šiame kontekste yra suprantamos kaip išvaduotojos, kovojančios paprastų žmonių labai bei besipriešinančios beprecedenčiam „terorui“. Tuo pačiu metu bandoma parodyti, jog naksalitai arba maoistai yra teroristinė grupuotė, kuri naudoja teroristines priemones tikslui pasiekti. Kitame straipsnyje bandoma atkreipti dėmesį, kad naksalitai ėmėsi naujos taktikos naudodami moteris ir vaikus kaip žmonių skydus per susišaudymą su saugumo pajėgomis. Be kitų naujų strategijų, sukilėliai naudoja teroristines taktikas, tokias kaip pagrobimai, kad išlaisvintų savo kadrus ir tuo pačiu bando užmegzti ryšius su Šiaurės Rytų sukilėlių grupuotėmis, kad galėtų tiekti ginklus ir amuniciją (The Economic Times 2012).

Iš kitos pusės naksalitų pastangos bei motyvai kovoti prieš dabartinę vyriausybę ar vietinę valdžią gali atsisukti prieš juos pačius. 2022 m. sausio 22 d. dienraštis The Economic Times pranešė, kad apie 40 – 50 naksalitų grupuotės asmenų galimai padegė 11 traktorių ir dvi kasimo mašinas, vykdančias kelių tiesimo darbus Maharaštros Gadchiroli rajone. Šiuo atveju mes susiduriame su problema, kai privati ar valstybinė įmonė atlieka visuomenei naudingus darbus, o naksalitai gali būti suprantami, kaip „kenkėjai“, trukdantys valstybės vystymuisi.

Kita bendra tendencija bei sąvokos buvo pastebimos, bandant apibūdinti maoistus. Viena iš jų – „maoistų grėsmė“ ir „raudonieji maištininkai“. Tai buvo vartojama šiame sakinyje: „(policijos viršininkas) informavo kaimo gyventojus apie Gadchiroli genčių padėtį dėl naksalitų grėsmės ir įspėjo juos, kad toks pat pavojus gali ištikti ir juos, jei jie prisidės prie raudonųjų maištininkų“ (Ali 2011). Ši trumpa ištrauka daug atskleidžia apie bendrą policijos ir saugumo pajėgų veikėjų toną spaudoje: naksalitai yra grėsmė, visuomenė neturi tapti jų auka, o jei taip atsitiks, jiems gresia pavojus ir nelaimė.

Iš dalies galime matyti, kad žurnalistai pateikia naujienas pagal jų suvokiamą valdžios pusiausvyrą tuo metu. Kitaip tariant, žurnalistai retai kada savo straipsniuose ginčija pagrindinių vyriausybės pareigūnų, dalyvaujančių kuriant politiką, nukreiptą prieš naksalitus, atsakomybę. Dalis pateiktų straipsnių naksalitus bei jų veiklą pateikia ne kaip kažką, kas kyla dėl tam tikros priežasties, o kaip iš niekur

atsirandančią problemą. Kitaip tariant – straipsniuose dažnai nutylimi naksalitų arba maoistų motyvai bei elgesio priežastys.

4.3. Naksalitimai kaip problema valstybės vystymuisi

Viena iš socialinių praktikų, kuri išryškėjo nagrinėjant naksalitų reprezentaciją valstybės veikėjų atžvilgiu, buvo ekonominis požiūris į valstybės vystymąsi, tai susiejant su naksalitų keliamais sunkumais valstybei arba vietos gyventojams, kuriems vyriausybė kaip tik nori padėti. Tai glaustai apibendrinio buvęs vidaus reikalų ministras Chidambaram teigdamas, kad „naksalitimai nenori, kad vargšai būtų emancipuoti ar taptų ekonomiškai laisvi“ ir būtent tuo pažymima, kad jie priešinasi vystymuisi (The Economic Times 2010). Buvęs ministras Chidambaram apibūdino naksalizmą kaip „didesnę problemą“ nei džihado terorizmas¹¹. Tuo pačiu jis pridūrė, kad pilietinių teisių aktyvistai yra naivūs manydami, kad naksalitimai yra vargšų pusėje ir nori jiems padėti. Aiškiai teigdamas, kad naksalitimai yra prieš valstybės vystymąsi ir geresnes sąlygas vargšams, už kuriuos jie teigia kovojantys, Chidambaram vaizduoja valstybę kaip vienintelę jėgą, galinčią padėti vargšams ir naksalitų priespaudą išgyvenantiems žmonėms, taip pat sukuriant „mes prieš juos“ idėją, kurią dažnai galime atrasti įstatymo ir tvarkos diskurse (law-and-order). Toliau straipsnyje akcentuojamas valstybės smurto panaudojimo teisėtumas, o tai įdomu turint omenyje, kad viešai pripažįstama, kad valstybė smurtą gali naudoti teisėtai, ypač, esant poreikiui. Taip pat šiame straipsnyje ypač svarbu atkreipti dėmesį į mintį, kad šios sritys, kuriose veikia naksalitimai, negali būti vystomos, kol valstybė neatgaus jų kontrolės.

Šioje vietoje reikėtų atsižvelgti į politikos sociologo Ipshita Basu vieną, iš pateiktų diskursų, kurio teigiama, jog naksalitimai yra suprantami kaip teroristai, dėl to politinis dėmesys krypta į saugumo politiką. Valstybės ar regiono vystymasis šiame kontekste užima antraeilį vaidmenį, palyginus su aiškiu valstybės poreikiu vyrauti naksalitų kontroliuojamose teritorijose ir, žinoma, šis valstybės buvimas yra paremtas saugumo pajėgų ir policijos egzistavimu tuose regionuose. Kitaip tariant, šioje situacijoje akivaizdu, kaip valstybė stengiasi naudoti valstybės ar to regiono vystymosi

---

¹¹ Džihadizmas yra neologizmas, vartojamas kalbant apie „karingus islamo judėjimus, kurie suvokiami kaip egzistenciškai keliantys grėsmę Vakarams“ ir „išiškarninį politiniame islame“. Terminas buvo priimtas po 2001 m. rugsėjo 11 d. išpuolių. Nuo tada ši sąvoka buvo taikoma įvairiems islamo ekstremistams, karingiems islamistų ir teroristų asmenims bei organizacijoms, kurių ideologijos buvo grindžiamos islamiška džihado samprata.

argumentą, kurio pagalba galėtų pateisinti saugumo pajėgų buvimą tuose regionuose, tuo pačiu šnekant apie naksalitus, kaip apie tuos, kurie priešinasi vystymuisi ir nenori taikos.

Ilgesnėje ataskaitoje apie naksalitus ir jų rinkliavų rinkimą (prievartiniu būdu) naksalitai dar kartą vaizduojami kaip prieštaraujantys vystymuisi. Straipsnyje teigiama, kad „Orisoje jie (naksalitai) reguliariai paima 10% vyriausybės lėšų, skirtų plėtrai ir infrastruktūros darbams“ (TNN 2011). Tuo pat metu, kad skaitantysis nepagalvotų priešingai, kad naksalitai gali panaudoti pinigus vargšų žmonių, už kuriuos jie teigia kovojantys, gyvenimo kokybei pagerinti, ataskaitoje vėliau rašoma: „didžioji dalis išviliotų pinigų skiriama ginklams ir amunicijai, transporto priemonių, uniformų ir vaistų pirkimui, reklamai ir propagandai, komunikacijos įrangai, partijų susirinkimų organizavimui, kovai su teisminėmis bylomis dėl įkalintų bendražygių“ (Ten pat, 2011). Tuo pačiu metu aiškiai bandoma parodyti, kad visi išvardinti išviliotų pinigų panaudojimo būdai yra susiję su karinių poreikių tenkinimu ir neskiriama jokio dėmesio paprastų vietinių gyventojų socialinio teisingumo tikslų siekimui. Naksalitai yra vaizduojami kaip paprasti veidmainiai, kuriems svarbiausia kovoti ir sutelkti visas jėgas kovai prieš valstybę, o ne kovai prieš jų žmonių skurdą ir nelygybę, kas tik „įrodo“, kad vėl – naksalitai yra prieš valstybės vystymąsi.

Įtaigiai pavadintame straipsnyje („Raudonasis rūkas virš Bailadilos kalnakasių miestelių“¹²) aiškiai yra pabrėžiamas naksalitų priešinimasis vystymuisi: „Net vietinės plėtros programos, tokios kaip kelių tiesimas ir mokyklų statymas, yra užnugaryje, nes joms prieštarauja maoistai“ (Ghosh 2010). Straipsnyje anksčiau buvo išsamiai papasakotos įvairios naksalitų atakos prieš ekonominius taikinius: „maoistai kelis kartus atakavo du kasybos miestelius, kuriuose gyvena apie 50 000 žmonių. 2010 m. sausio mėn. dvi slėginės bombos sprogo siurblinėje ir buvo sužeisti NMDC (Nacionalinės mineralų plėtros korporacijos) darbuotojai. Vėliau maoistai sunaikino siurblinę. 2009 m. spalio mėn. CISF (Centrinės Indijos saugumo pajėgų) transporto priemonė buvo susprogdinta Bachelio kalnakasybos komplekse, kur žuvo keturi kareiviai, įskaitant inspektorių. 2009 m. gegužę netoli Sukmos buvo susprogdintas privatus vamzdynas, vežantis geležies rūdos atliekas. 2009 m. sausį apdegė mažiausiai 20 privačiam rangovui priklausančių sunkvežimių“ (Ten pat, 2010).

---

¹² Angl. – *Red mist over Bailadila's mining townships*

Kaip ir galime matyti, įvairūs straipsniai mums leidžia pažvelgti į plėtos idėją, kurią, atrodo, išnaudoja ne tik privatus sektorius kovai prieš naksalitus, tačiau tuo pačiu ir valstybė. Vėlgi, kontekstas yra svarbus: „Times of India“ yra didžiulio žiniasklaidos konglomerato dalis, todėl tam tikras požiūris, nukreiptas prieš naksalitus gali būti įsišaknijęs su kai kuriomis korporacinės žiniasklaidos vertybėmis.

Taigi, jei vystymąsi skatina ekonomika, o naksalitai atakuoja ekonominius taikinius (šiuo atveju kasyklą, kurią valdo Nacionalinė mineralų plėtos korporacija, vyriausybei priklausanti viešoji įmonė), tada naksalitai gali būti suprantami kaip pasisakantys prieš valstybės ar tų regionų plėtrą. Straipsnyje taip pat verti dėmesio tam tikrų žodžių pasirinkimai: sunaikintas, susprogdintas. Naksalitų naikinimo „pomėgis“ neva yra akivaizdus, o tuo pačiu straipsnio pateikiamas turinys sufleruoja, kad tokiems įvykiams nėra rimtos priežasties – apie jų motyvus neužsimenama, išskyrus tai, kad jie siekia terorizuoti vietinius ir trukdyti vystymuisi.

Naksalitų priešinimasis vystymuisi yra vienas stipriausių diskursų šioje dalyje. Tačiau, skirtingai nei kai kurie anksčiau minėti akademiniai šaltiniai, pro-valstybinės žiniasklaidos diskursas tvirtai pozicionuoja valstybę kaip subjektą, galintį plėtoti sritis ir regionus, kuriems to reikia. Retai pasitaiko pastebėjimų, kad valstybė yra neveiksminga, nepatikima ar korumpuota. Naksalitų, kaip prieš valstybės vystymąsi pasisakančiųjų, diskursas nesukelia problemų į ekonomiką orientuoto vystymosi apibrėžimui ir neabejoja valstybės vaidmeniu šioje, į ekonomiką ir saugumą orientuotoje plėtroje. Kitaip tariant, jis nutildo kitas alternatyvias vystymosi perspektyvas, pirmenybę teikdamas oficialiam valstybės požiūriui į vystymąsi.

Nagrinėjant naksalitų reprezentaciją valstybei palankioje žiniasklaidoje bei naudojantis įvairių pareigūnų pasisakymais galėtume išskirti du pagrindinius požiūrio taškus, kurių pagalba bandoma pateisinti smurtą prieš naksalitus bei geriau suprasti, iš ko kyla pats konfliktas. Vienas iš jų – „maoistai, kaip grėsmė nacionaliniam saugumui“. Šioje vietoje valstybės veikėjai automatiškai įgauna legitimumą kovai prieš naksalitus ir karinių priemonių naudojimą, bandant išspręsti naksalitų klausimą, nes tai yra įvardijama kaip kažkas, kas kelia grėsmę ne tik paprastų gyventojų saugumui, tačiau tuo pačiu tai yra egzistencinė Indijos valstybės krizė, kuri „privalo būti išspręsta“ bet kokiomis priemonėmis. O būtent tokie argumentai gana lengvai atriša rankas tiems, kuriems pavesta kovoti su naksalitais.

Iš kitos pusės mes galime matyti kiek subtilesnį argumentą, kuriuo naudojasi Indijos vyriausybė kovodama bei pateisindama savo kovas prieš naksalitus –

„naksalитай netiki valstybės vystymusi arba gerove“. Daugelyje pateiktų straipsnių galėjome pamatyti įvairiausių pavyzdžių, kai naksalitam užpuolus tam tikrus ekonominius objektus, žiniasklaidos diskursas pastaruosius paaiškina kaip judėjimą, kuriam svarbiausia tik beprasmė destrukcija ir nieko daugiau. Tuo pačiu straipsniuose sąmoningai nutylimos priežastys, dėl ko galėjo įvykti įvairūs objektų užpuolimai. Galiausiai akivaizdu, kad naksalitų vaizdavimas žiniasklaidoje kaip laukinių, kurie pasisako prieš valstybės ar to regiono vystymąsi, suteikia argumentų vyriausybei parodant save, kaip vienintelę instituciją, kuria galima pasitikėti ir kuri vienintelė gali išspręsti šalies arba to kaimo problemas.

5. Indijos pilietinė visuomenė ir naksalитай

Bandant apibrėžti pilietinės visuomenės sąvoką, tai gali būti suprantama kaip „trečiasis visuomenės sektorius“, atskirtas nuo valdžios ir verslo, apimantis šeimą ir privačią sferą. Kitu atveju šią visuomenę galima apibūdinti kaip nevyriausybinių organizacijų ir institucijų visumą, kuri išreiškia piliečių, kitų asmenų ir organizacijų interesus bei valią visuomenėje, kuri nepriklauso nuo valdžios. Kartais pilietinės visuomenės terminas vartojamas bendresne prasme kaip elementų, tokių kaip žodžio laisvė, nepriklausomi teismai ir kt., sudarantys demokratinę visuomenę, visuma (Collins English Dictionary).

„Pilietinės visuomenės“ sąvoka Indijos kontekste, kurią reikėtų suprasti kaip atsvarą valstybės vykdomai politikai, šiais laikais yra laikoma neatsiejama liberaliosios politikos teorijos dalimi (Berglund 2009, 9). Nors ir pilietinės visuomenės indėlis ne visada būdavo aiškiai matomas dėl šalies, kurioje ji veikia, išsivystymo lygio, tačiau pilietinė visuomenė dažnai yra laikoma raktu į sėkmingą demokratizaciją, nes atviros, pliuralistinės ir demokratinės grupės organizuoja piliečius kaip atsvarą valstybei. Henrik Berglund teigimu, pagal šią tradiciją pilietinė visuomenė laikoma vienu iš pagrindinių šiuolaikinio politinio gyvenimo ramsčių. Todėl pilietinė visuomenė yra sfera, kurioje individas gali išsivaduoti iš įvairių suvaržymų ir pakeisti arba veikti slegiančias socialines struktūras.

Pilietinė visuomenė laikoma viena iš svarbiausių veikėjų dabartinės Indijos valstybės kontekste. Ji daro didelę įtaką vyriausybės politikos formavimo procesui ir atlieka konstruktyvų vaidmenį formuojant nuomonę apie valstybės politiką, tačiau reikia pabrėžti, kad Britų imperijos polinkis gerbti religinius skirtumus Indijos

atveju lėmė tvirtą vietinio religinio elito poziciją ir religinio tapatumo stiprinimą tiek privačioje erdvėje, tiek pilietinėje visuomenėje. Dėl susiklosčiusių istorinių priežasčių atsirado tam tikra neapykanta kitų religijų atžvilgiu, dėl ko politikos mokslų profesorius Henrik Berglund ir teigia, kad Indijos valstybės šališkumai tam tikroms žmonių grupėms savo ruožtu sukėlė apatijos jausmus. Dėl to buvo manipuliuojama įvairiomis prigimtinėmis tapatybėmis, tokiomis kaip etniškumas, religija ir kasta. Negana to, kolonijinė patirtis apėmė viešosios sferos vystymąsi, tačiau privati erdvė čia buvo palikta ne atskiriems piliečiams, o vietiniam elitui.

Šis Indijos visuomenės susiskaldymas turėjo dviprasmiškų pasekmių ir paskatino reikalavimus bei veiksmus, kurie stipriai pakirto demokratinę sistemą stiprinant išskirtines, jau anksčiau minėtas tapatybes (Berglund 2009, 20). Prie to taip pat prisidėjo ir ekonominiai pokyčiai po Indijos nepriklausomybės – nors ir kolonijinė valstybė išnyko, valstybinės ekonomikos modelis išliko ir po nepriklausomybės. Dešimtmečius buvo skatinamos įvairios ekonominio planavimo idėjos, kurios buvo sutelktos ne į pilietinę visuomenę, o į valstybės poreikius, kas greitai iššaukė dalies visuomenės pasipiktinimą ir konfliktą.

Žmogaus teisių apsauga Indijos ir naksalitų konflikto kontekste iškilo kaip vienas iš pagrindinių klausimų apibrėžiant valstybės vaidmenį ir teisėtumą konflikto sprendimo metu, tačiau reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad valstybė nėra vienintelė institucija, užtikrinanti arba stebinti žmogaus teisių apsaugą. Svarbu paminėti, jog pilietinė visuomenė ir įvairios NVO yra pagrindinės konflikte tarpininkaujančios jėgos. Sociologijos profesoriaus Paramjit S. Judge teigimu, valstybės vaidmuo užtikrinti teisingą vystymąsi visiems visuomenės sluoksniams yra vienodai svarbus, norint pasiekti tikslo, kad žmonės atitolėtų nuo ekstremistų (Judge 2015, 240-250). Tačiau tas faktas, kad valstybė kraštutinėmis priemonėmis sprendžia bet kokią iššūkį, keliantį grėsmę jos hegemonijai, nesvarbu, ar tai kiltų iš maoizmo ar separatizmo, šiuo atveju automatiškai žmonių teisių klausimus nustumia į antraeilį vaidmenį, o pilietinės visuomenės atstovams ir NVO aktyvistams apie tai kalbėti darosi vis sunkiau.

Bandydami geriau suprasti naksalitų ir pilietinės visuomenės santykį dabartiniame kontekste, mes tuo pačiu turime atsižvelgti ir į santykį tarp demokratijos, Indijos valstybės ir naksalitų smurto. Politologė Neera Chandhoke teigia, kad tam tikromis sąlygomis revoliucinis smurtas yra teisėtas (Chandhoke 2015, 30). Ji turi omenyje naksalitų pasitelkiamą smurtą kovai prieš valstybę. Jos idėjas galima

suprasti visų pirma kaip demokratijos ir revoliucinės politikos santykio mąstymo aiškinimą, o maoistų/naksalitų atvejis naudojamas kaip pavyzdys šiems santykiams tirti. Autorė mano, kad būtent tada, kai demokratijos nevykdo savo įsipareigojimų demokratiniam teisingumui arba kitokių socialinių garantijų užtikrinimui, kaip dažnai daro Indijos valstybė, revoliucinis smurtas gali užimti tą pačią erdvę kaip ir demokratija. Kitaip tariant – politika nemėgsta vakuomo. Autorė teigia, kad tokiais atvejais demokratinės vyriausybės privalo neutralizuoti iššūkį ir užtikrinti teisingumą žmonėms, kurie buvo prispausti neteisybės naštos.

Kaip ir galime matyti, autorės požiūriu smurtas gali būti pateisinamas tam tikromis aplinkybėmis, kuo naudojasi ir patys naksalitai legitimizuodami savo veiklą įvairiuose regionuose, iš pradžių teigdami, kad jie kovoja prieš nesąžiningus ir silpnąsias visuomenės grupes išnaudojančius žemvaldžius, o laikui bėgant galiausiai ir prieš valstybę, kuri nesirūpina paprastais gyventojais. Naksalizmas nėra įstatymo ir tvarkos problema, tačiau yra susijęs su socialinio ir ekonominio teisingumo disbalansu, valstybei ypatingą dėmesį skiriant žemės resursams ir mineraliniams ištekliams, o ne vietos gyventojų gyvenimo kokybei užtikrinti (Jaiswal 2020, 81-91). Kaip ir galime matyti, šiame Indijos kontekste smurtas įgauna pirmąjį vaidmenį ir gali būti legitimizuojamas tuo atveju, jei valstybės išteklių nepakanka sprendžiant opiausias, labiausiai paveiktų gyventojų gyvenimo kokybės užtikrinimo, problemas.

5.1. Maoistų smurtas prieš NVO aktyvistus

Vyriausybės saugumo pajėgų kovos su maoistais sukėlė rimtų žmogaus teisių pažeidimų, kuriuos patiria ne tik kaimo gyventojai ir genčių nariai, bet ir pilietinės visuomenės, dažniausiai įvairių NVO, atstovai. Vyriausybės saugumo pajėgas ir maoistų sukilėlius, dalyvaujančius ginkluotuose konfliktuose, vienija vienas dalykas: abi pusės įtariai žvelgia į vietos aktyvistus, kritikuojančius jų politikas ar praktikas. Tiek valstybė, tiek maoistų kovotojai iš dalies veikia prieš pilietinės visuomenės narius, kenkdami asmenims, dirbantiems visuomenės labui, tuo pačiu sukurdami vyraujančią baimės atmosferą. Aktyvistai, atsižvelgiant į jų darbo pobūdį, turi keliauti į atokiausias vietas, kur susiduria su maoistais, bandydami susitarti dėl tam tikrų bendradarbiavimo sąlygų, padėsiančių užtikrinti konflikto deeskalaciją. Tačiau tuo pačiu metu įvairūs aktyvistai taip pat reguliariai bendradarbiauja su įvairiais vyriausybės pareigūnais, kad užtikrintų veiksmingą vystymosi politikos įgyvendinimą

tuose regionuose, kas kelia įtarimą maoistams (Human Rights Watch 2012, 22). Vis dėlto abi pusės (naksalitai ir vyriausybės saugumo pajėgos) reaguoja į susidariusią situaciją kaltindamos aktyvistus, kad jie veikia kaip informatoriai arba yra slapti kitos pusės nariai. Himanshu Kumaras iš Vanvasi Chetna Ashram (VCA), nevyriausybinių organizacijos, kuri rūpinasi genčių bei vietinių gyventojų gerove, apibūdino situaciją su kuria susidūrė: „naksalitai buvo atsargūs mūsų atžvilgiu, tai niekada nebuvo visiškas ‘ėjimas į priekį’ iš jų pusės. Naksalitai apkaltino VCA kaip organizaciją, bendradarbiaujančią su vyriausybe, sakydami: ‘VCA įgyvendina vyriausybės programas, o mes nenorime, kad jos čia būtų’. Vyriausybė tuo tarpu teigia, kad VCA kovoja už naksalitus ir yra jų bendrininkė (Human Rights Watch 2012, 5).

Remiantis praeituose skyriuose pateikta informaciją apie naksalitų/maoistų judėjimą bei išpažįtamą ideologiją, tikriausiai galime sutikti, kad viena iš idėjų tinka apibūdinti šiems kovotojams – tie, kas ne su mumis, tie prieš mus. Iš dalies šia mintimi galima vadovautis ir nagrinėjant smurtą, kurį patiria įvairūs aktyvistai, bandantys padėti žmonėms, gyvenantiems naksalitų ir vyriausybės kovų paveiktuose regionuose.

Dirbdami įvairiuose kraštuose, daugelis aktyvistų jaučiasi įbauginti ir suprantantys, kad negali kritikuoti maoistų judėjimo. Šiuo atveju aktyvistai bijo kovotojų, nes yra žinoma, kaip maoistai elgiasi su informatoriais ar kitais klasės priešais. Dėl to maoistai netoleruoja kritikų, o aktyvistai, kritikuojantys juos dėl žudynių, turto prievartavimo ar kitokio piktnaudžiavimo, sulaukia grasinimų ir įspėjimų. Human Rights Watch organizacija pateikė išsamią ataskaitą bei daugybę interviu, atliktų įvairiose vietovėse, kuriose vyksta kovos bei dirba pilietinės visuomenės aktyvistai. Neįvardinti asmenys pasidalino savo įžvalgomis iš to, ką patyrė tuose regionuose: „maoistai žudo žmones sakydami, kad jie yra policijos informatoriai. Jie nužudė vieną žmogų, kuris gerai dirbo sveikatos ir švietimo srityse. Jie sakė, kad jį nužudė, nes jis turėjo mobilųjį telefoną, todėl buvo policijos informatorius. Šiais laikais visi turi mobiliuosius telefonus. Ar jie visus nužudys?“ (Human Right Watch 2012, 22).

Kitame interviu aktyvistas nupasakojo paprastų žmonių situaciją gyvenvietėse: „dabar mūsų rajone vienoje pusėje yra policija, o kitoje – naksalitai. Kai kaimo žmonės keliauja darbo reikalais, naksalitai sako: ‚Tu esi policijos informatorius‘. Tuo tarpu policija, sutikusi šiuos žmones, sako: ‚Jūs lankėtės naksalitų stovyklose‘“ (Ten pat, 23). Galiausiai kitas aktyvistas teigė, kad abi pusės – tiek vyriausybė, tiek naksalitai – ieško naudos sau. Paprasti vietiniai gyventojai bei kitokios problemos

niekam nerūpi: „Tai kova dėl genčių žemės. Visi jie – maoistai, saugumo pajėgos, įmonės ir vyriausybė, kovoja ir dirba savo labui. Kodėl mūsų rajone yra maoistai? Ne dėl mūsų. Jie tiesiog nori mūsų džunglėmis pasinaudoti kaip slėptuvėmis nuo priešų. Valdžia niekada mumis nesirūpino, tačiau taip pat nenori, kad čia gyventų maoistai, todėl dabar vyriausybės pajėgos šiuose kraštuose įvedinėja savo taisykles. Galiausiai jiems visiems rūpi tik tai, kas slypi po mūsų dirvožemiu – mineralai. Kai kalbame ir užsimename apie genčių teises, visi pyksta, nes jiems iš tikrųjų nerūpi patys žmonės, gyvenantys šioje žemėje“ (Ten pat, 23).

Iš pateiktų interviu, kuriuos surinko Human Right Watch stebėtojai, mes galime pabandyti išryškinti kelis dalykus. Vienas iš jų – naksalitimai iš dalies nepasitiki niekuo. Kai kurie pavyzdžiai rodo, kad tam tikrą pasitikėjimą gali užsitikrinti asmenys, kurie gali padėti finansiškai. Pilietinės visuomenės aktyvistai, dirbdami bei bandydami padėti vietiniams gyventojams iš esmės atsiduria tarp dviejų ugnių. Kovų paveiktuose regionuose aktyvistai abiejų pusių (valstybės saugumo pajėgų ir naksalitimų) dažniausiai yra suprantami kaip priešai. Ši idėja kyla iš to, kad aktyvistai galbūt yra kurios nors pusės informatoriai. Šiuo argumentu iš dalies remiasi ir patys naksalitimai, nes daugelis aktyvistų dirba pagal valstybės numatytas tuose regionuose plėtros programas. Kitaip tariant – aktyvistai neva ateina „nuo“ valdžios.

Iš kitos pusės, policijos ir saugumo pajėgos aktyvistus taip pat kartais supranta kaip savo priešininkus, nes aktyvistai ne tik bando bendradarbiauti su naksalitimais, dirbdami savo darbą, tačiau tuo pačiu metu kelia žmogaus teisių klausimus, kas tuose regionuose yra opi problema. Reikėtų suprasti, kad žmogaus teisių klausimo iškėlimas į dienos šviesą pateikiant įrodymus, kaip žmonės gyvena kovų paveiktuose regionuose, iš dalies gali kvestionuoti valstybės galios panaudojimo legitimumą, apie ką buvome užsiminę praeitame skyriuje, kalbėdami apie smurto legitimizavimą naksalitus arba maoistus traktuojant teroristine grupuote.

Galiausiai vienas iš svarbiausių momentų, išryškėjęs interviu metu, apie kurį negalime neužsiminti yra būtent vyriausybės ir aktyvistų požiūrio į naksalitus koreliacija. Šiuo atveju turint galvoje naksalitus bei suprantant juos kaip grupuotę, besipriešinančią valstybės vystymuisi. Ankstesniame skyriuje buvo kalbama apie diskursą, kuriuo valstybė naksalitus apibūdino kaip tuos, kurie pasisako prieš valstybės vystymąsi. Šioje situacijoje valstybė ne tik sau leidžia absoliučios jėgos panaudojimą naksalitimų atžvilgiu, nes šie taip pat yra suprantami kaip teroristai, tačiau taip pat mano, kad kovotojai nenori gero kitiems, o tik sau. Žvelgiant į šiuos argumentus, būtų galima

teigti, kad valstybė užsiiminėja elementaria dezinformacijos kampanija, nukreipta prieš naksalitus, tačiau kai kurių aktyvistų pasisakymai, atrodo, pritaria šiam naratyvui, kuris nėra laužtas iš piršto. Daugelis pilietinės visuomenės aktyvistų atsiliepia apie naksalitus, kaip apie asmenis, kurie trukdo bet kokiai plėtrai, pradedant nuo elementarių, žmogaus teisių užtikrinimo, baigiant įvairiais infrastruktūros projektais. Svarbu pabrėžti, kad ši pozicija dažniausiai atsiranda, jei aktyvistai aiškiai išreiškia nepritarimą jų vykdomai politikai ir ideologijai arba kritikuoja tam tikrus jų veiksmus. Aktyvistai teigia, kad nuolatinis jų priskyrimas valstybės agentams, nesukuria pasitikėjimo atmosferos, dėl ko bet kokie darbai tuose kraštuose stringa, o aktyvistai nuolatos būna įbauginami.

Kaip ir galime matyti, naksalitų bandymai išsikovoti tam tikrų teisių smurtinėmis priemonėmis, remiantis įvairiais autoriais, gali būti suprantami kaip legitimūs ir turintys loginį pagrindą, kas tuo pačiu metu veda į akligatvį ir į paaštrėjančias kovas tarp pačių naksalitų ir Indijos vyriausybės. Tačiau tuo pat metu problemos, su kuriomis susiduria pilietinės visuomenės aktyvistai, parodo ir sukuria įvaizdį, kad naksalitų kovų objektu tampa ne problemos, kurias sukėlė valstybės neveiknumas įvairiuose regionuose, o pati valstybė. Kitaip tariant, nebelieka jokių argumentų, pateisinančių šį smurtą. Kaip ir išsiaiškinome anksčiau, viena iš priežasčių, dėl ko naksalitai kovoja yra susijusi su vietinių ir atstumtųjų gyventojų gyvenimo kokybės užtikrinu, tačiau aktyvistų pavyzdžiai parodė, kad šie tikslai praktiškai nebėra svarbūs, nes, pasirodo, kad nuo pačių naksalitų tiesiogiai nukenčia paprasti žmonės bei tuo pačiu ne tiesiogiai – aktyvistai, atvykę į tam tikrus regionus bei negalintys tęsti savo darbų, kurių dėka būtų galima padėti žmonėms, kuriems to reikia.

Remiantis šiais argumentais bei tuo pačiu istoriškai žvelgiant į naksalitų kovas, galima pripažinti, kad pirmųjų grumtynių su žemvaldžiais tikslai buvo aiškiai apibrėžti – kova prieš nelygybę, išnaudojimą bei kova už paprastų žmonių išlaisvinimą iš priespaudos ir pan. Tačiau ilgainiui konfliktui tęsiantis, pasikeitė ne tik mastai, bet ir priešininkas – žemvaldžius pakeitė milžiniškos verslo korporacijos bei pati valstybė, kas, nagrinėjant aktyvistų pasisakymus, atrodo, jog kovos, žvelgiant iš naksalitų perspektyvos, su valstybe vyksta ne dėl vietinių žmonių socialinės nelygybės ir pan., o dėl to, kad požiūris į oponentą pasikeitė – valstybė ne tik tapo kažkuo, kas neužtikrina padoraus gyvenimo paprastiems žmonėms, tačiau tuo pačiu metu tapo ir ideologiniu priešu, kuris turi būti nugalėtas bet kokia kaina, užmirštant tikslus, dėl kurių pats naksalitų judėjimas ir atsirado. Kitaip tariant, svarbiausia, kad kova vyksta ne dėl kažko,

o su kažkuo, tuo pačiu konfliktą įprasminant kaip neišvengiamą duotybę, dėl ko vyriausybė ir prastas šalies administravimas tapo ne problemų priežastimi, o problema iš savęs.

Kaip ir galime matyti, naksalitų ir valstybės kovos tam tikruose kontekstuose, o šiuo atveju žvelgiant NVO aktyvistų akimis, iš dalies atsisako problemų sprendimo. Tai reiškia, kad pagrindiniu uždaviniu tampa ne tiek paprastų gyventojų gerovės užtikrinimas, kiek pagrindinio priešo – valstybės – nugalėjimas.

5.2. Politiniai aktyvistai ir naksalitai

Anksčiau išnagrinėti šaltiniai pakankamai aiškiai nupasakojo, kaip Indijos valstybė supranta konfliktą, vykstantį tarp jų ir naksalitų, ką įprasmina filosofinis revoliucinio smurto teisėtumo klausimas. Taip pat nagrinėdami aktyvistų, susiduriančių su naksalitų ir valstybės kovomis, patirtis, galime nemažai atrasti probleminių taškų, kurie neleidžia vienpusiškai vertinti pačių naksalitų bei pačio konflikto esmės. Galiausiai šiame darbe trūksta bet kokių tiesioginių autorių tyrinėjimų, susijusių su maoistų judėjimo plitimu Centrinėje ir Rytų Indijoje. Tie, kurie priartina mus prie to, koks gali būti gyvenimas maištininkų gretose, iš tikrųjų yra žurnalistai ir aktyvistai ir, kaip pamatysime toliau, saujelė sociologų ir antropologų.

Indijos viešoji erdvė buvo pilna Naksalitų judėjimui prieštaraujančių balsų, todėl nestebina, kad naksalitai aktyviai bandė įsitraukti į viešosios nuomonės formavimo procesą. Naksalitų palaikomi žurnalistų ir aktyvistų „ekspoziciniai vizitai“ buvo skirti platesnėms Indijos ir tarptautinėms masinės auditorijos grupėms parodyti, kokiomis niūriomis sąlygomis kūrėsi maoistų judėjimas bei pačio judėjimo tikslai ir istorija. Ne tik naksalitų, bet ir kiti revoliuciniai judėjimai išnaudojo viešųjų ryšių teikiamas galimybes. Pavyzdžiui, Zapatista judėjimas Chiapas Lacandon vietovėje Meksikoje, gerai suprato, kad žinomumas ir įvairūs leidiniai apie šį judėjimą padės kovose, dėl ko daugybė rašytojų, visuomenininkų bei aktyvistų buvo pakviesti iš vidaus pasižiūrėti, kaip veikia judėjimas (Henck 2019, 26-39). Rezultatas buvo daugybė knygų, kuriose pagrindinis dėmesys buvo skiriamas sukilėlių kovų romantizavimui. Indijoje maoistai savo žinomumu galėjo naudotis tik labai trumpą laikotarpį, nes darėsi vis sunkiau atlikti bet koki tyrimą tarp naksalitų dėl intensyvių valstybinių represijų. Įvairių žurnalistų, antropologų bei kitų specialybių asmenų vizitai į naksalitų kontroliuojamas teritorijas paprastai buvo trumpi – nuo dešimties dienų iki kelių

apsilankymų po kelias dienas kelių mėnesių bėgyje, o knygos buvo rašomos gan greitai – beveik taip, lyg autoriai būtų lenktyniavę, kas pirmi apie judėjimą paskleis kokią nors žinią. Įvairūs žurnalistai, tokie kaip – Rahul Pandita ir Shubranshu Choudhary bei kiti visuomeniniai veikėjai bei antropologai, kaip – Arundhati Roy, Gautam Navlakha¹³, Jan Myrdal bei kiti, tyrė bei bandė geriau suprasti, dalį laiko praleidžiant kartu su kovotojais, kaip veikia judėjimas bei kokiomis vertybėmis jis remiasi. Įdomu tai, kad daugelio asmenų, priklausančių tam pačiam intelektualų sluoksniui, vertinimai bei išvados skyrėsi.

5.3. Naksalitai iš arti

Žurnalistai, tokie kaip Rahul Pandita ir Shubhranshu Choudhary, kuri laiką praleidę tarp naksalitų, savo knygoje „Hello Bastar: the untold story of India’s Maoist movement“ ir „Let’s Call Him Vasu“ pristatė kelionių aprašymus po Naksalitų kontroliuojamas teritorijas. Šie tekstai daugiausia yra skirti mieste gyvenantiems, angliškai kalbantiems, aukštesnės vidurinės klasės indams, kurie su šalies centre ir rytuose esančiomis teritorijomis neturi nieko bendro. Savo knygoje autoriai bando atsakyti į klausimus: Kas sudaro maoistų lyderius ir kadrus? Kokia jų yra alternatyvi plėtros vizija dabartinio konflikto rėmuose? Kokią įtaką naksalitai daro adivasiams, dalitams ir kitiems vietiniams gyventojams (Pandita 2011; Choudhary 2012).

Savo knygoje autoriai nors ir šiek tiek simpatizuoja adivasių padėčiai ir kritiškai giria maoistus už Indijos valstybės paliktų vystymosi spragų užpildymą, tačiau abu autoriai tvirtai atsiriboja nuo paties maoistų judėjimo tikslų ir uždavinių. Choudhary maoistų vadovybės siūlomą ideologiją, apie kurią mes šnekėjome praeituose skyriuose, vertina gan kritiškai, parodant, jog tai nėra pati geriausia kelrodė žvaigždė norint užbaigti apie pusę amžiaus trunkantį konfliktą. Rahul Pandita nepritaria Indijos valstybės pradėtam karui prieš maoistus, tačiau jis taip pat nepritaria ir maoistų naudojamoms smurtinėms priemonėms. Kaip teigė pakalbintas aukšto rango policijos pareigūnas, tarnavęs naksalitų paveiktame Chandauli rajone rytiniame Uttar Pradesh rajone: „Riba tarp maoistų ir gentinių bendruomenių yra neryški. Adivasiai, kuriuos matėte dieną skinant negyvas medžių šakas, naktį gali pavirsti nuožmiais kovotojais”

---

¹³ Gautam Navlakha yra žmogaus teisių gynėjas ir žurnalistas. 2018 m. rugpjūčio 28 d. Gautam Navlakha buvo apkaltintas bei suimtas dėl galimai su maoistais bei terorizmu susijusios veiklos. Prieiga: <<https://thewire.in/law/gautam-navlakha-bhima-koregaon-supreme-court-bail-house-arrest>>

(Pandita 2011, 13). Galiausiai Rahul Pandita patvirtina anksčiau darbe iškelta minčiai, jog politika nemėgsta vakuomo – „valstybės sukurtą tuštumą užpildė maoistai” (Ten pat, 13).

Iš tiesų, abu žurnalistai aprašo nesutarimą tarp aukštų kastų kilmės vadovybės ir naksalitų kovotojų ir abu mano, kad ginkluotas judėjimas gali būti nutrauktas, jei būtų pagerintos apgailėtinos adivasių gyvenimo sąlygos. Galiausiai abu autoriai tvirtina, kad, be aukštųjų kastų kilmės vadovybės, daugumai kadru nerūpi revoliuciniai tikslai, tokie kaip nacionalinės vyriausybės nuvertimas. Pandita ir Choudhary iš esmės laikosi tos nuomonės, kas politikos moksluose vadinama „nuoskaudos“¹⁴ konflikto teorija, apie kurią buvo kalbėta įvadinėje darbo dalyje, jog pagrindinės konfliktų priežastys yra nelygė, silpnos institucijos, skurdas ir socialinių paslaugų trūkumas vietovėse, kuriose vyksta vyriausybės pajėgų ir naksalitų susirėmimai.

Galime pastebėti, kad autoriai priešinasi valstybės pateiktam diskursui, jog naksalitų vienintelė varomoji jėga yra godumas¹⁵, kuris kyla ne dėl noro pakeisti vietinių žmonių gyvenimo sąlygas, o dėl galimybės kovų metu pasipelnyti vietinių gyventojų sąskaita. Kitas vertinimas, kurį pateikia minėtieji autoriai yra judėjimo tikslų nenuoseklumas. Istoriskai iš pradžių vykusios kovos tarp naksalitų ir žemvaldžių pakankamai aiškiai padėjo apibrėžti kovotojų tikslus – kova su socialine bei ekonomine nelygybe, spauda bei kitomis prasto valstybės valdymo pasekmėmis tuose regionuose. Tačiau kovoms išsismarkavus bei žemvaldžius pakeitus nacionaline vyriausybe, kaip pagrindiniu naksalitų priešu, keitėsi ir kovos tikslai, ką pastebėjo ir aktyvistai, dirbę kovų paveiktuose kraštuose. Šiame kontekste bet kokios aktyvistų plėtros iniciatyvos pagerinti vietinių gyventojų kokybę būdavo arba blokuojamos arba žvelgiamos su aiškiu nepasitikėjimu, kas signalizuoja, kad naksalitam tapo svarbu ne pats vystymasis, o kova su valstybe.

Tuo pačiu anksčiau minėtų aktyvistų, kaip Navlakh, Roy ir kiti, kuriuos judėjimo atstovai pakvietė į Bastaro miškus, per kelis mėnesius 2010 m. pradžioje, pasakojimai yra kur kas palankesni maoistams, nei jų kolegų žurnalistų. Užuoat teigus, kad adivasiai yra įtraukti į karą tarp maoistų ir Indijos valstybės, laikomasi nuomonės, kad Indijos valstybė kariauja ne tik prieš naksalitus, bet ir prieš paprastus Indijos

---

¹⁴ Angl. – grievance

¹⁵ Angl. – greed

žmones, prisidengdama maoizmo grėsme. Taip pat sutariama, kad žemesnės klasės, žemesnės kastos ir kiti piliečiai buvo ekonomiškai, politiškai ir socialiai nuskriausti, ir jie netiki, kad Indijos valstybė yra suinteresuota ištaisyti jų padėtį. Jų manymu maoistų judėjimas meta iššūkį Indijos valstybės funkcionavimui ir ypač reikalauja alternatyvių, į žmones orientuotų valdymo ir ekonominio vystymosi formų (Shah 2012, 32-34). Kaip ir galime matyti, naksalیتų judėjimo vertinimas pakankamai aiškiai skiriasi net ir tarp tos pačios socialinės grupės asmenų, kurie tam tikrą laiko tarpą praleido tarp naksalیتų.

Rašytoja, visuomenininkė bei politinė aktyvistė Arundati Roy, kalbėdama apie politinę ir žmogaus teisių situaciją šiandieninėje Indijoje, užsiminė, jog diskutuoti bei laisvai reikšti savo mintis tam tikrais, vyriausybei svarbiais, klausimais yra gan sunku. Asmenys, vis dėlto nepabijoję apie tai šnekėti buvo ir yra palaikomi teroristais – intelektualais, kurie neva remia maoistus arba net ir patį džihadą (Rapoport Centre 2022). Galiausiai tokie žmonės yra paprasčiausiai suprantami kaip anti-nacionalistai, kurie eina ne su, o prieš valstybę.

Analizuojant Arundhati Roy knygą/straipsnių rinkinį “Walking with the Comrades” iš karto galima pastebėti tam tikrų pateisinimo ir nepritarimo požymių, kuriuos aprašo ir pati autorė, kalbėdama apie draugą Ganapathy¹⁶, kuris yra vienas iš maoistų lyderių. Jo misija yra apsaugoti Indijos marginalizuotas gentis nuo grėsmių, kurias joms kelia verslo korporacijų veiklos tuose regionuose vystymas, kuris pasireiškia genčių bei vietinių gyventojų perkėlimu ir išnaudojimu privatizuojant Indijos miškus. Siekdami sušvelninti tokias grėsmes, maoistai, tokie kaip Ganapathy, vykdo ginkluotą pasipriešinimą ir apskritai toleruoja smurtą, kai tai padeda pasiekti norimų tikslų. Tačiau šioje situacijoje atsiranda dvilypis autorės vertinimas. Viena vertus, Roy smerkia maoistų naudojamą jėgą dėl įvairių priežasčių: Ganapathy atveju, ypač dėl neigiamų padarinių, kuriuos jaučia tie žmonės, kuriems tokiomis pastangomis siekiama padėti. Kita vertus, ji taip pat mano, kad ginkluotas pasipriešinimas gali būti sėkmingiausia ir galbūt vienintelė galimybė kaimo genčių (adivasi) bendruomenėms padėti, iš kurių buvo atimtos teisės, vyriausybei suteikiant jų žemę kasybai ir kitoms pramonės šakoms (Roy 2010). Dėl to šioje vietoje atsiranda tam tikras prieštaravimas – autorė ginkluotą naksalیتų pasipriešinimą vertina gan neigiamai, nes nuo to nukenčia ir patys vietiniai gyventojai, tačiau sutariama, kad ginkluotas pasipriešinimas yra

---

¹⁶ Muppala Lakshmana Rao, paprastai žinomas vardu de guerre Ganapathy arba Ganapathi, yra Indijos maoistų judėjimo lyderis.

vienintelis sprendimas. Visgi autorė pateisina maoistų vykdomą smurtą dėl ekonominių priežasčių ir aiškiai apibrėžia atsiradusio smurto šaltinį – Indijos vyriausybės ekonominės politikos poveikį kaimo genčių gyventojams. Anot autorės, ši politika, pagrįsta įsitikinimu, kad privatizavimas paskatins ekonomikos augimą, kuris būtų naudingas visiems gyventojams, iš tikrųjų tik padidino kaimo genčių bendruomenių, gyvenančių miškuose, skurdą. Kai šių, mineralų turtingų, miškų nuosavybė buvo perduota pramoninėms korporacijoms, adivasiai buvo paveikti įvairiais lygiais. Pirmiausia jie yra perkeliami – nebegali gyventi savo protėvių žemėje. Be to, dėl to pasikeitė jų pragyvenimo lygis, labai maža dalis perkeltųjų gyventojų gauna darbą, o tie, kuriems pasiseka, menkas uždarbis nepagerina gyvenimo kokybės.

Arundhati Roy savo knygoje ne tik atkreipia dėmesį į problemas, su kuriomis susiduria adivasiai, bet tuo pačiu vertina ir maoistus, kurie smurtinėmis priemonėmis gina savo protėvių žemę. Autorė teigia, kad skirtingai nuo kitų liberalių ir kairiųjų partijų, tokių kaip Kongreso partija (INC) ir Indijos komunistų partija (CPI), maoistai veiksmingai pagerino vietinių gyventojų sąlygas. Šiuo atveju autorė remiasi oficialia vyriausybės ataskaita, kuri patvirtina svarbų maoistų vaidmenį daugelyje sričių, įskaitant nelegalaus gentinių žemių privatizavimo sulėtinimą, tuo pačiu užtikrinant, kad adivasiam nebūtų mokamas mažesnis nei minimalus atlyginimas (Roy 2010, 201).

Bandydama pateisinti smurtines naksalitetų priemones, autorė taip pat teigia, kad maoistų naudojama smurtinė taktika nėra tiesiog dėl alternatyvų trūkumo, kaip spręsti konfliktus, tačiau priešingai – smurtinis pasipriešinimas yra adivasių etninės kultūros apraiška. Visoje knygoje Roy atkreipia dėmesį į tai, ką ji laiko giliu adivasių kultūriniu ryšiu su jų miškais, tuo pačiu dažnai romantizuoja jų ryšį su aplinka ir jos pažinimu – ji ne tik atsižvelgia į adivasių gebėjimą pasinaudoti miško teikiamomis gerybėmis, ji taip pat akcentuoja, kad vietiniai gyventojai išsiugdė daugybę antgamtinių sugebėjimų, tokių kaip matyti visiškoje tamsoje. Jos vertinimu, korporacijų veiklos plitimas į centrinius Indijos miškus kelia grėsmę kiekvienam adivasių tradicinio gyvenimo būdo aspektui, o maoistai sėkmingai padėjo kaimo bendruomenėms, kuriose kitos partijos, tokios kaip CPI, CPM ir Kongreso partija, neturėjo įtakos. Be to, ji mano, kad šios pergalės yra susijusios su adivasių karinga prigimtimi. Analizuojant Arundhati Roy knygą, galima atrasti tam tikrų smurto pateisino priežasčių, apie ką kalbėjo ir Neera Chandhoke, teigdama, jog tam tikromis aplinkybėmis smurtas yra pateisinamas, jei valstybė nesugeba ištesėti savo pažadų ar užtikrinti tinkamų gyvenimo sąlygų. Autorės

nusivylimas dėl didelės pramonės korporacijų padarytos ekonominės ir aplinkos žalos adivasiams ir kitiems gyventojams yra suprantamas ir jos bandymas suteikti atsvarą plačiai paplitusiai politinei ir žiniasklaidos paramai šių korporacijų pastangoms yra logiškas. Tačiau autorė, atrodo, atmeta vieną smurto formą, kuri yra adivasių išnaudojimas ir priima kitą – maoistų vykdomą smurtą. Šiuo atveju bandoma sukurti įspūdį, jog ankstesnė smurto forma (korporacijų žala vietiniams) yra tokia destruktivi, kad reikalinga antroji – maoistų smurtas. Tuo pačiu kyla klausimas, ar naksalitų smurtas gali būti visiškai pateisinamas, jei mes neturime absoliučių duomenų, įrodančių vietinių gyventojų padėties absurdiškumą. Nagrinėjant visą šį kontekstą atrodo, kad naksalitų smurtas yra pateisinamas ir įprasminamas, kaip vienintelis ginklas kovojant prieš išnaudojimą.

Naksalitų judėjimo įvairiapusiškumą pastebėjo ir savo knygoje „A Journey into India’s Naxal Heartlands“ (2018 m.) tyrė Londono ekonomikos mokyklos ir politikos mokslų antropologijos docentė Alpa Shah. Autorė aštuoniolika mėnesių praleido Lalgaone, giliai Džarkhando miškuose tarp adivasių, kurie sudaro maoistų paramos branduolį. Stebėdama su kokiais iššūkiais susiduria vietiniai gyventojai ir naksalitai, autorė pasiūlo atmesti naksalitų, kaip valstybės priešų ar naksalitų, kaip kankinių ir gelbėtojų įvaizdį. Shah siūlo naksalizmą analizuoti kaip socialinių, ekonominių ir kitokių aplinkybių veikiantį judėjimą, pripažįstant daugybę judėjimo silpnybių, prieštaravimų ir pavojų (Shah 2018). Šis požiūrio kampas būdingas Stathis Kalyvas pasiūlytai politinio smurto ontologijos teorijai, kai dėmesys yra atkreipiamas į didelę įtaką judėjimo sampratai darančius veiksnius, tokius kaip struktūrinius, istorinius ir individualius kintamuosius, kurių pagrindu naksalizmą galima suprasti per jo istoriškai sudėtingą santykį su besikeičiančia valstybe, o ne tiesiog per godumo ar nuoskaudos prizmę. Tuo pačiu antropologas George Kunnath, remdamasis išsamiais etnografiniais tyrimais, atliktais gyvenant dalitų kaime Jehanabad rajone, kuris kadaise buvo CPI (marksistai-leninistai) veiklos centras, teigia, kad dalitai rėmė maoistus ne dėl to, kad neturėjo tinkamų gyvenimo sąlygų, kaip išsilavinimo galimybių ar sveikatos priežiūros įstaigų, tačiau dėl to, kad ši kova jiems suteikė daugiau laisvės tarp kitų kastų narių. Dėl maoistų veiklos žemesnės kastos galėjo save pozicionuoti kaip visateisius asmenis aukštesnių kastų atstovų akivaizdoje (Kunnath 2012).

Gyvendama tarp kovotojų, Alpa Shah negaili kritikos ne tik kapitalistinei sistemai, prieš kurią kovoja naksalitai, kuri pasižymi išnaudojimu ir turto kaupimu vienose rankose, tačiau taip pat pabrėžia, kad patys kovotojai funkcionuoja šios

ideologijos rėmuose. Judėjimo mastai ir pajėgumai nuolatos reikalauja didelių pinigų, kad būtų galima vykdyti masinės mobilizacijos programas, įsigyti pažangių ginklų, padėsiančių kovoti su Indijos valstybe, mokyti įtrauktuosius į kovotojų gretas kovos meno ir reguliariai rengti sveikatingumo stovyklas ar kitas kampanijas (Shah 2018, 480–506). Paprastai tariant, naksalitai yra įkaitai tos sistemos, prieš kurią patys kovoja.

Autorė taip pat atkreipia dėmesį ir kritikuoja naksalitų santykį su lyties klausimais – tiek organizaciniu, tiek ideologiniu požiūriu. Kadangi moterys retai užima aukštas pareigas pačiame judėjime, maoistų kovos iš esmės buvo susietos su pačių vyrų, kaip pagrindinės jėgos, įsitraukimu. Autorės teigimu laikotarpis, kurį moterys praleisdavo kovotojų gretose, retai kada viršydavo metus. Tai yra grindžiama tuo, kad dalis moterų įsitraukdavo į santuokinę kasdienybę arba išeidavo dirbti į kokį nors fabriką, o visa aplinka ir kovotojų ideologija iš tikrųjų „neišlaisvindavo“ jų. Priešingai – moterų vaidmuo visada būdavo aiškiai apibrėžiamas, pagrindines funkcijas paliekant vyrams (Shah 2018). Dėl šių priežasčių moterys buvo išstumtos iš organizacinių sprendimų priėmimo erdvės, kas sukuria tam tikrą konfliktą ne tik tarp vidaus kadru, bet ir pačios naksalitų ideologijos kontekste, kur kiekvienas iš kovotojų turėtų būti vienodai lygus.

5.4. Naksalitų kova kaip socialinis išsilaisvinimas

Kiek kitokiomis mintimis apie moterų vaidmenį judėjime, nei Alpha Shah, dalinasi sociologė Srila Roy bei socialinių judėjimų bei lyčių studijų ekspertė Mallarika Sinha Roy. Autorės savo tyrimais siekė sutelkti dėmesį į moteris, kurios septintojo dešimtmečio pabaigoje ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje prisijungė prie naksalitų kovos ir tai, ką jų patirtis gali atskleisti apie revoliucinį smurtą ir politiką pačiame judėjime. Abiejose knygose, „Remembering Revolution“ ir „Gender and Radical Politics in India“ daugiausia dėmesio skiriama Vakarų Bengalijoje užfiksuotiems asmeniniams pasakojimams apie moteris, kurios kažkada dalyvavo naksalitų judėjime. Abiejose knygose pabrėžiamas moterų išsilaisvinimas, kurį jos patyrė dalyvaudamos judėjime. Galiausiai išryškėja svarbi lyčių ir seksualinės politikos kritika judėjime. Srila Roy ypač ryškiai parodo, kad „partija tapo socialine kolektyvo sąmone, pakeičiančia tėvų valdžią ir imituojančia vidurinėsios klasės moralę pogrindyje“ (Roy 2012, 109). Dėl šių priežasčių atsirado supratimas, kad naksalitai kovoja prieš dalitų ir adivasių moterų priespaudą, todėl daugelis vidurinėsios klasės

moterų prisijungė prie judėjimo dėl galimybės išsivaduoti iš buržuazinio šeimos gyvenimo modelio (Roy 2012; Roy 2011). Akivaizdu, kad galimybė prisijungti prie judėjimo daugeliui žmonių reiškė ne tik progą pakeisti esamą valstybės sistemą, tačiau tuo pačiu ir išsilaisvinti iš vidinių pančių, dogmų, socialinių normų bei įprasminti save kaip asmenybę.

Tačiau autorių teigimu, kaip ir pastebėjo Alpha Shah, kastų, klasių ir lyčių hierarchijos, kurios taip pat atgijo judėjime, reiškė ne tik tai, kad moterys dažniausiai apsiribodavo pagalbinais vaidmenimis, stereotipais apie jų, kaip motinų, žmonių ir našlių, rolėmis. Tuo pačiu seksualinis smurtas bei moterų priespauda judėjime dažnai buvo ignoruojami. Dėl to kai kurioms moterims laikui bėgant valstybės smurtas bei kovos pasitraukė į antrą planą dėl patriarchalinio smurto, su kuriuo jos susidurdavo pačiame judėjime. Reikia pripažinti, kad abi knygos prisideda prie svarbios naksalitu judėjimo analizės spragos, ypač, lyčių studijų srityje, nes sutelkia dėmesį į moteris ir atskleidžia, kaip vystosi santykiai tarp abiejų lyčių judėjime, kuriam praktiškai vadovauja patriarchalines nuostatas išpažįstantys vyrai. Galiausiai vertėtų pripažinti, kad nė vienoje knygoje negalime atrasti platesnės analizės, ar moterys, prisijungusios prie judėjimo ir jame dalyvavusios, priėmė lyčių priespaudą svarbesnio tikslo vardan, ar ne. Galų gale sunku pasakyti, ar šių moterų kolektyvinė patirtis paskatino lyčių kritiką ir pokyčius pačiame judėjime.

Mokslinės literatūros ir antropologinių tyrimų gausa tik įrodo, kad naksalitu judėjimo problematika bei keliami klausimai, apimantys įvairiausias sritis, tebesvarbūs ir šiais laikais. Kaip ir galime matyti, antropologiniai tyrimai bei galimybė būti tarp kovotojų ne tik kelia Indijos vyriausybės kovų bei smurto, naudojamo prieš naksalitus, legitimumo klausimus, tačiau tuo pačiu leidžia skirtingai apibrėžti konflikto sąvoką bei priminti, kad kova, ar ji būtų karinė, ar ideologinė, vyksta ne tik tarp naksalitu ir Indijos valstybės, tačiau taip pat ir tarp pačių naksalitu. Aptarta literatūra atkreipia dėmesį į tai, jog, ypač, Arundhati Roy atveju, smurtas, pakeičiamas kitu smurtu, gali būti suprantamas kaip ne pati tinkamiausia išeitis, tačiau vienintelė alternatyva, kuri kartais, kaip ir matėme, pasiteisina. Tačiau ką mažiau pastebėjo Roy, bet atkreipė dėmesį kiti autoriai yra tai, kad konfliktas nevyksta vien tarp kovotojų bei vyriausybės – konfliktas yra būdingas ir pačiam judėjimui, kuris parodo, jog tikslai dėl kurių kovojama, persekioja ir patį judėjimą. Ideologiniais terminais kalbant, bandoma oponuoti kapitalistinei Indijos santvarkai, tačiau tuo pat metu banginis, ant kurio laikosi didžioji dalis judėjimo yra kapitalistinė sistema. Kaip ir parodė kiti antropologiniai

tyrimai, idėjos, tikslai bei kovos dėl visuomenės, kurioje egzistuoja socialinė nelygybė, persekioja ir pačius naksalitus – patriarchalinis judėjimas neatmeta socialinio kadru susiskirstymo, o moterų vieta judėjime, kuris dažnai yra romantizuojamas kaip vieta, kurioje atsisakoma socialinio susiskirstymo bei socialinių normų, be tam tikrų išimčių, išlieka panaši, kaip ir likusioje Indijoje – moterys užsiima antraeilėmis pareigomis, pagrindines funkcijas paliekant vyrams. Galime daryti prielaidą, kad konflikto samprata šiame kontekste įgauna dar vieną prasmę matant, kad naksalitai kovoja ne tik su valstybe, bet ir su savimi – ideologija, ant kurios pastatytas šis judėjimas.

Išvados

Naksalitų ir Indijos valstybės susidūrimas bei konflikto diskursas, besireiškiantis susidariusioje situacijoje, neleidžia į konfliktą žvelgti remiantis primityviais kraštutinumais. Hipotezė, kuri naksalitus valstybės atžvilgiu reprezentuotų kaip teroristus, o pilietinės visuomenės atstovų atveju kaip išvaduotojus arba laisvės kovotojus, iš dalies nepasiteisino. Konflikto, kaip diskurso, analizė skirtingais sluoksniais pateikia kur kas gilesnius ir pirminių įžvalgų neatitinkančius vertinimus.

Darbe naudota globali godumo *versus* nuoskaudų (*greed versus grievance*) teorija iš dalies atitinka tik valstybės kuriamą naratyvą, bandant paaiškinti naksalitų veiksmų priežastis. Valstybės struktūros bei prijaučianti žiniasklaida atsisako į naksalitus žvelgti kaip į žmonių grupę, kurią sudaro įvairiausių kastų atstovai bei vargingesnių sluoksnių asmenys. Judėjimui yra priskiriama bendresnė sąvoka – maoistai, kas lengvai leidžia naksalitus „atskirti“ visuomenėje kaip ideologinius priešus, per daug nesigilinant, kokios žmonių grupės sudaro šį judėjimą. Tuo pat metu valstybė primityviai žiūri į savo priešus ir teigia, kad jų varomoji jėga yra godumas – būdas pasipelnyti tiek valstybės sąskaita, tiek paprastų žmonių. Galiausiai darbe naudojama politinio smurto ontologijos teorija geriau paaiškina konflikto kaitą ir priežastis, nes siekia pažvelgti už godumo ir nuoskaudų bei individualaus racionalumo ir jausmų ribų, kaip pagrindinių politinio smurto katalizatorių. Ši teorija išplečia politinio smurto prigimties supratimo galimybes ir į jį žiūri kaip į sudėtingą „jungtinę“ privačių ir viešų veikėjų sąveiką. Ši plati teorija yra geras atspirties taškas, atsiribojant nuo primityvaus individualistinio smurto supratimo. Būtent ši teorija įrodo, kad konflikto diskursas, besiskiriantis priklausomai nuo visuomenės grupės, iš kurios kampo žvelgtume, gali būti išaiškintas tik tuomet, jei į patį naksalitų judėjimą žiūrėtume iš konkrečių perspektyvų.

Naksalitų reprezentacija valstybės bei jai prijaučiančių žiniasklaidos priemonių atžvilgiu dažnai pasineria į įvairiausius kraštutinius. Pirmiausia kovotojai yra suprantami kaip teroristai bei valstybės ideologiniai priešai, prieš kuriuos būtina naudoti visą jėgą bei išteklius norint šį judėjimą užkardyti. Tuo pačiu metu naksalitai bei jų veikla pateikiami ne kaip kažkas, kas kyla dėl tam tikros priežasties, bet kaip iš niekur atsirandanti problema. Aiškinant valstybės poziciją, dažnai nutylimi naksalitų arba maoistų motyvai bei elgesio priežastys. Vyriausybės atžvilgiu kovotojai yra traktuojami kaip teroristinė grupuotė, o ne politiniai maištininkai, manant, kad godumas

yra vienintelė varančioji naksalitus jėga, kuri padeda pateisinti žiaurias kovas ir kitą smurtą. Šiame kontekste valstybė ignoruoja nuoskaudos teoriją, kuri yra susijusi su etniškumo, socialinės klasės ar religijos problemomis, kurios taip pat, kaip ir matėme, veikia tiek naksalitus, tiek vietinius gyventojus.

Naksalitų reprezentacija valstybės atžvilgiu bei konflikto diskursas suteikia ir kiek kitokį požiūrio kampą – vyriausybės struktūrų požiūriu naksalitai yra tie, kurie priešinasi valstybės vystymuisi. Indijos valdžios požiūriu, atakuodami plėtros ir infrastruktūros projektus, naksalitai tiesiogiai trukdo Indijos ekonomikos vystymuisi, o patys tęsia skurdo ir kaimo gyventojų marginalizavimo ciklą.

Nagrinėjant naksalitų reprezentaciją valstybei palankioje žiniasklaidoje bei naudojantis įvairių pareigūnų pasisakymais galėtume išskirti du pagrindinius požiūrio taškus, kurių pagalba bandoma pateisinti smurtą prieš naksalitus bei geriau suprasti, iš ko kyla pats konfliktas. Vienas iš jų – „maoistai, kaip grėsmė nacionaliniam saugumui“. Šioje vietoje valstybės veikėjai automatiškai įgauna legitimumą kovai prieš naksalitus ir karinių priemonių naudojimą, bandant išspręsti naksalitų klausimą, nes tai yra įvardijama kaip kažkas, kas kelia grėsmę ne tik paprastų gyventojų saugumui, tačiau tuo pačiu tai yra egzistencinė Indijos valstybės krizė, kuri „privalo būti išspręsta“ bet kokiomis priemonėmis. Iš kitos pusės mes galime matyti kiek subtilesnį argumentą, kuriuo naudojasi Indijos vyriausybė kovodama bei pateisindama savo kovas prieš naksalitus – „naksalitai netiki valstybės vystymuisi arba gerove“. Daugelyje pateiktų straipsnių galėjome pamatyti įvairiausių pavyzdžių, kai naksalitams užpuolus tam tikrus ekonominius objektus, žiniasklaidos diskursas pastaruosius paaiškina kaip judėjimą, kuriam svarbiausia tik beprasmė destrukcija ir nieko daugiau. Tuo pačiu įvairūs šaltiniai sąmoningai nutyli priežastis, dėl ko galėjo įvykti įvairūs objektų užpuolimai. Galiausiai akivaizdu, kad naksalitų vaizdavimas kaip laukinių, kurie pasisako prieš valstybės ar to regiono vystymąsi, suteikia argumentų vyriausybei parodant save, kaip vienintelę instituciją, kuria galima pasitikėti ir kuri vienintelė gali išspręsti šalies arba to kaimo problemas.

Ekonominio vystymosi argumentas šiame kontekste nėra visai jau iš piršto laužas, nes daugiau ar mažiau šiai pozicijai pritaria ir įvairūs pilietinės visuomenės aktyvistai, tiesiogiai susidūrę su naksalitais. Daugelis asmenų atsiliepia apie naksalitus, kaip apie asmenis, kurie trukdo bet kokiai plėtrai, pradedant nuo elementarių, žmogaus teisių užtikrinimo, baigiant įvairiais infrastruktūros projektais. Svarbu pabrėžti, kad ši pozicija dažniausiai atsiranda, jei aktyvistai aiškiai išreiškia

nepritarimą naksalitų vykdomai politikai ir ideologijai arba kritikuoja tam tikrus jų veiksmus. Aktyvistai teigia, kad nuolatinis jų priskyrimas valstybės agentams, nesukuria pasitikėjimo atmosferos, dėl ko bet kokie darbai tuose kraštuose stringa, o aktyvistai nuolatos būna įbauginami. Naksalitų blaškymasis tarp išpažįstamos ideologijos bei realybės, leidžia kelti fundamentalią problemą – naksalitų kovų objektu tampa ne problemos, kurias sukėlė valstybės neveiknumas įvairiuose regionuose, o pati valstybė.

Tuo tarpu pilietinės visuomenės atstovai, kurį laiką gyvenę tarp naksalitų, į kovas žiūri šiek tiek nuosaikiau, tačiau taip pat išskiria skirtingus diskursus. Prie smurto legitimizacijos daugiau ar mažiau prisideda ir Arundhati Roy, kuri atmeta vieną smurto formą, kuri yra adivasių išnaudojimas ir priima kitą – maoistų vykdomą smurtą. Šiuo atveju bandoma sukurti įspūdį, jog ankstesnė smurto forma (korporacijų žala vietiniams) yra tokia destruktivi, kad reikalinga antroji – maoistų smurtas. Atrodo, jog naksalitų smurtas yra pateisinamas ir įprasminamas, kaip vienintelis ginklas kovojant prieš išnaudojimą. Tačiau kiti tyrėjai iš dalies nustumia valstybės, kaip pirminės priešės, įtaką ir teigia, jog naksalitai, kurie kovoja prieš kapitalistinę sistemą, patys funkcionuoja šios ideologijos rėmuose. Paprastai tariant, naksalitai yra įkaitai tos sistemos, prieš kurią patys ir kovoja.

Taip pat atsiranda konfliktas ir naksalitų santykiyje su lyties klausimais – tiek organizaciniu, tiek ideologiniu požiūriu. Moterys retai užimdavo aukštas pareigas pačiame judėjime, tuo pačiu laikotarpis, kurį moterys praleisdavo kovotojų gretose, retai kada viršydavo metus. Moterų vaidmuo visada būdavo aiškiai apibrėžiamas, pagrindines funkcijas paliekant vyrams. Kastų, klasių ir lyčių hierarchijos, kurios taip pat atgijo judėjime, reiškė dažnai tai, kad moterys dažniausiai apsiribodavo pagalbinais vaidmenimis, stereotipais apie jų, kaip motinų, žmonių ir našlių, rolėmis. Tuo pačiu seksualinis smurtas bei moterų priespauda judėjime dažnai buvo ignoruojami. Dėl šių priežasčių moterys buvo išstumtos iš organizacinių sprendimų priėmimo erdvės, kas sukuria tam tikrą konfliktą ne tik tarp vidaus kadro, bet ir pačios naksalitų ideologijos kontekste, kur kiekvienas iš kovotojų turėtų būti vienodai lygus.

Galiausiai, kaip ir galime matyti, konflikto diskursas skiriasi bei reiškiasi ne tik žvelgiant į naksalitų judėjimą iš įvairių visuomenės sluoksnių, tačiau persimeta ir į patį judėjimą, išryškindamas kovotojų silpnybes bei ideologinį nenuoseklumą.

Bibliografija

1. Banerjee, Sumanta 2009. *In the Wake of Naxalbari: Four Decades of a Simmering Revolution*. Kolkata: Shishu Sahitya Samsad.
2. Barker, Chris, Dariusz Galasinski 2001. *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity*, 1st ed. [interaktyvus]. Prieiga: <https://www.perlego.com/book/860713/cultural-studies-and-discourse-analysis-pdf> [žiūrėta 2022 03 11].
3. Basu, Ipshita 2011. „Security and development – are they two sides of the same coin? Investigating India’s two-pronged policy towards left wing extremism“, *Contemporary South Asia* [interaktyvus] 19, 4: 373–393. Prieiga: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09584935.2018.1447910> [žiūrėta 2022 05 03].
4. Berglund, Henrik 2009. *Civil Society in India: democratic space or the extension of elite domination?* [interaktyvus], Stockholm University Department of Political Science. Prieiga: http://www.statsvet.su.se/polopoly_fs/1.129706.1364285702!/menu/standard/file/berglund_civil_society_in_india_oct_2009.pdf [žiūrėta 2022 02 10].
5. Briggs, Charles 1996. *Disorderly Discourse: Narrative, Conflict, & Inequality*. Oxford University Press.
6. Chakrabarty, Bidyut, Rajat Kumar Kujur 2010. *Maoism in India: reincarnation of ultra-left wing extremism in the twenty-first century*. Abingdon: Routledge.
7. Chandhoke, Neera 2009. „Putting Civil Society in Its Place“, *Economic and Political Weekly* [interaktyvus] 44, 7:12–16, Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/261890859_Putting_Civil_Society_in_Its_Place [žiūrėta 2022 05 01].

8. Chandhoke, Neera 2015. *Democracy and Revolutionary Politics*. London, Oxford: Bloomsbury Academic.
9. Chandra, Anjuli 2011. „Naxalism: Experience of An Anthropologist“, *Afro Asian Journal of Anthropology and Social Policy* [interaktyvus] 2, 1: 71–78. Prieiga: <https://indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aajasp&volume=2&issue=1&article=010> [žiūrėta 2022 05 01].
10. Chitralkha 2010. „Committed, Opportunists and Drifters: Revisiting the Naxalite narrative in Jharkand and Bihar“, *Contributions to Indian Sociology* [interaktyvus] 44, 3: 299–329. Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/258128906_%27Committed_Opportunists_and_Drifters%27_Revisiting_the_Naxalite_narrative_in_Jharkhand_and_Bihar [žiūrėta 2022 04 20].
11. Chitralkha 2012. *Ordinary People, Extraordinary Violence: Naxalites and Hindu Extremists in India*. New Delhi: Routledge India.
12. Choudhary, Shubhranshu 2012. *Let's Call Him Vasu*. New Delhi: India Penguin.
13. Coman, Mihai 2005. „Cultural Anthropology and Mass Media: a processual approach“, *Media Anthropology*, 46–56 [interaktyvus], Thousand Oaks, CA: Sage. Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/237383188_Cultural_anthropology_and_mass_media_A_processual_approach [žiūrėta 2022 05 03].
14. Dung, Kiran, Keshari Bikram Pattnaik 2013. „Lives and livelihood of tribals in naxalite affected villages: a study in sundargarh district of odisha“, *Asian Journal of Social Sciences and Humanities* [interaktyvus] 2, 4: 94–107. Prieiga: [http://www.ajssh.leena-luna.co.jp/AJSSHPDFs/Vol.2\(4\)/AJSSH2013\(2.4-10\).pdf](http://www.ajssh.leena-luna.co.jp/AJSSHPDFs/Vol.2(4)/AJSSH2013(2.4-10).pdf) [žiūrėta 2022 03 21].

15. Elliot, Carolyn 1974. „Decline of a Patrimonial Regime: The Telengana Rebellion in India, 1946–51“, *The Association of Asian Studies* [interaktyvus] 34, 1: 27–47. Prieiga: <<https://www.jstor.org/stable/2052408?seq=1>> [žiūrėta 2022 05 03].
16. Gates, Scott, Kaushik Roy 2014. *Unconventional Warfare in South Asia: shadow warriors and counterinsurgency*. London and New York: Routledge.
17. Khanna, Gaurav, Laura Zimmerman 2017. „Development For Peace: The Decline Of Naxalite Violence in India“, *Sustainable security* [interaktyvus]. Prieiga: <<https://sustainablesecurity.org/2017/09/28/development-for-peace-the-decline-of-naxalite-violence-in-india/>> [žiūrėta 2022 03 20].
18. Ghosh, Avijit 2010. „Red mist over Bailadila’s mining townships“, *The Times Of India*, 11 April [interaktyvus]. Prieiga: <<https://timesofindia.indiatimes.com/home/sunday-times/deep-focus/red-mist-over-bailadilas-mining-townships/articleshow/5783154.cms>> [žiūrėta 2022 05 01].
19. Harriss, John 2010. *The Naxalite/Maoist Movement in India: A Review of Recent Literature*. National University of Singapore Institute of South Asian Studies.
20. Henck, Nick 2019. *Subcomandante Marcos: Global Rebel Icon*. Black Rose Books.
21. A&E Television Networks 2010. „Karl Marx publishes Communist Manifesto“, *History.com*, 21 February [interaktyvus]. Prieiga: <<https://www.history.com/this-day-in-history/marx-publishes-manifesto>> [žiūrėta 2022 03 20].
22. Hoelscher, Kristian, Jason Miklian, Krishna Chaitanya Vadlamannati 2012. „Hearts and Mines: A District-Level Analysis of the Maoist Conflict in India“, *International Area Studies Review* [interaktyvus] 15, 2: 14 –160. Prieiga: <<https://www.prio.org/publications/5150>> [žiūrėta 2022 03 20].

23. Human Rights Watch 2010. „India: Ensure Free Expression and Opinion for Maoist Supporters“, *Human Rights Watch*, 7 May [interaktyvus]. Prieiga: <<http://www.hrw.org/news/2010/05/07/india-ensure-free-expression-and-opinion-maoist-supporters>> [žiūrėta 2022 05 01].
24. Human Rights Watch 2011. „Between Two Sets of Guns. Attacks on Civil Society Activists in India’s Maoist Conflict“, *Human Rights Watch* [interaktyvus]. Prieiga: <<https://www.hrw.org/reports/india0712ForUpload.pdf>> [žiūrėta 2022 05 01].
25. Indijos komunistų (maoistų) partijos programa. Prieiga: <<https://www.bannedthought.net/India/CPI-Maoist-Docs/Founding/Programme-pamphlet.pdf>> [žiūrėta 2022 05 01].
26. Indijos komunistų (marksistų-leninistų) partijos programa. Prieiga: <<https://www.cpiml.net/documents/10th-party-congress/general-programme-of-cpiml>> [žiūrėta 2022 05 01].
27. Jaiswal, Ajeet 2020. „Naxalism and Tribes in India“, *Indialogs*[interaktyvus] 7: 81–91, Pondicherry University. Prieiga: <https://revistes.uab.cat/indialogs/article/view/v7-jaiswal/pdf_56> [žiūrėta 2022 03 21].
28. Jeffrey, Robin, Ronojoy Sen, Pratima Singh 2012. *More than Maoism: politics, policies and insurgencies in South Asia*. New Delhi: Manohar [interaktyvus]. Prieiga: <<https://catalogue.nla.gov.au/Record/5917421>> [žiūrėta 2022 03 29].
29. Judge, Paramjit 2015. „Deconstructing Maoism in India: Development, Democracy, and Human Rights“, *Sociological Bulletin* [interaktyvus] 64, 2: 240–250. Prieiga: <<http://www.jstor.org/stable/26290783>> [žiūrėta 2022 05 01].
30. Kalyvas, Stathis 2003. „The Ontology of Political Violence: Action and Identity in Civil Wars“, *Perspectives on Politics* [interaktyvus] 1, 3: 475–494. Prieiga: <<https://www.jstor.org/stable/3688707?seq=1>> [žiūrėta 2022 05 03].

31. Khan, Sahra 2012. „Red terror hounds out poor tribal Maoists“, *Mail Online India*, 7 August [interaktyvus]. Prieiga: <https://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2185084/Red-terror-hounds-poor-tribal-Maoists.html> [žiūrėta 2022 04 25].
32. Kujur, Rajat 2008. „Naxal Movement in India: A Profile“. New Delhi: Institute of Peace and Conflict Studies [interaktyvus]. Prieiga: http://www.ipcs.org/issue_briefs/issue_brief_pdf/848082154RP15-Kujur-Naxal.pdf [žiūrėta 2022 03 28].
33. Kumar, Satish 2010. „Declining Naxalism from Central Bihar“, *Journal Of Defense Studies* [interaktyvus] 4, 4: 78–88. Prieiga: https://www.idsa.in/system/files/jds_4_4_skumar.pdf [žiūrėta 2022 03 22].
34. Kunnath, George 2012. *Rebels from the Mud Houses: Dalits and the making of the Maoist revolution in Bihar*. Delhi: Social Science Press.
35. Mazhar, Ali 2011. „State's carrot and stick policy against Naxals continues“, *The Times Of India*, 14 February [interaktyvus]. Prieiga: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/nagpur/states-carrot-and-stick-policy-against-naxals-continues/articleshow/7489550.cms> [žiūrėta 2022 04 26].
36. Mehra, Ajay 2007. „Naxalism in India: Revolution or terror?“, *Democracy and Security* [interaktyvus] 3, 2: 157–188. Prieiga: <https://www.jstor.org/stable/48602583> [žiūrėta 2022 02 01].
37. Mukherji, Nirmalangshu 2012. *The Maoists in India: Tribals Under Siege*. London: Pluto Press [interaktyvus]. Prieiga: https://www.academia.edu/44199272/Maoists_In_India_Tribals_Under_Siege [žiūrėta 2022 03 20].
38. Pandita, Rahul 2011. *Hello Bastar: the untold story of India's Maoist movement*. Manipal: Tranquebar Press.

39. Paul, Santosh 2013. *The Maoist Movement in India: perspectives and counter perspectives*. New Delhi: Routledge.
40. Ray, Rabindra 2012. *The Naxalities and Their Ideology*. New Delhi: Oxford University Press India.
41. Ramana, Palepu 201. *Measures to deal with left-wing extremism/Naxalism*. Institute for Defence Studies and Analyses [interaktyvus]. Prieiga: <https://www.idsa.in/system/files/OP_MeasurestodealwithNaxal.pdf> [žiūrėta 2022 05 02].
42. Ramana, Palepu 2018. *Prateek Goyal asked: What is 'Urban Naxalism'?*. The Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses (MP-IDSA), 22 October [interaktyvus]. Prieiga: <<https://idsa.in/askanexpert/What-is-Urban-Naxalism>> [žiūrėta 2022 05 02].
43. Randall, Collins 1974. *Conflict Sociology*. New York: Academic Press.
44. Rapoport Centre, 2022. *Arundhati Roy: Fascism, Fiction, and Freedom in the Time of the Virus*, Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=nO2JDLKbC-0&ab_channel=rapoportcenter. Žiūrėta 2022.05.02.
45. Reddy, B. Muralidhar, Vinay Kumar 2021. „Cabinet clears Telangana Bill”, *The Hindu*, 7 February [interaktyvus]. Prieiga: <<https://www.thehindu.com/news/national/andhra-pradesh//article60377689.ece>> [žiūrėta 2022 03 29].
46. Roy, Arundhati 2008. *The Shape of the Beast: Conversations with Arundhati Roy* [interaktyvus]. Prieiga: <<https://largepdf.net/the-shape-of-the-beast-conversations-with-arundhati-roy/>> [žiūrėta 2022 02 10].
47. Roy, Arundhati 2011. *Walking with the Comrades*. Penguin Books.

48. Roy, Mallarika Sinha 2011. *Gender and Radical Politics in India: magic moments of Naxalbari (1967– 1975)*. Abingdon: Routledge.
49. Roy, Srila 2012. *Remembering Revolution: gender, violence, and subjectivity in India's Naxalbari movement*. Oxford: Oxford University Press.
50. Sahay, Gaurang 2008. „Naxalism, caste-based militias and human security: lessons from Bihar“, *Economic and Political Weekly* [interaktyvus] 40: 1536–1549. Prieiga:
<https://www.researchgate.net/publication/262124982_The_Naxalite_Movement_in_Central_Bihar> [žiūrėta 2022 03 22].
51. Sardana, Shri 2013. „Addressing Naxalism and Left Wing Extremism Through Good Governance, Development, Security Action, and Readiness to Talk“, *National Institute of Advanced Studies* [interaktyvus]. Prieiga:
<<http://103.82.220.134/pdf/DN1309.pdf>> [žiūrėta 2022-03-20].
52. Saxena, K.B 2011. „Militant Left Radicalism, State and Civil Society: Centrality of Tribal Land Rights“, *Social Change* [interaktyvus] 41, 3: 473–483. Prieiga:
<<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/004908571104100308>> [žiūrėta 2022 05 03].
53. Shah, Alpa 2009. „In search of certainty in revolutionary India“, *Dialectical Anthropology* [interaktyvus] 33, 3 / 4: 271–286. Prieiga:
<<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/004908571104100308>> [žiūrėta 2022 05 03].
54. Shah, Alpa 2012. „Eco-incarceration: walking with the comrades“, *Economic and Political Weekly* [interaktyvus] 47, 21: 32–34. Prieiga:
<<https://www.jstor.org/stable/23214868?seq=1>> [žiūrėta 2022 05 03].
55. Shah, Alpa 2013. „The intimacy of insurgency: beyond coercion, greed or grievance in Maoist India“, *The Underbelly of the Indian Boom* [interaktyvus], 480–506. Prieiga:

- <<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315749877-11/intimacy-insurgency-beyond-coercion-greed-grievance-maoist-india-alpa-shah>> [žiūrėta 2022 05 03].
56. The Economic Times 2010. „Govt has right to use force to tackle Maoists: Chidambaram“, *The Economic Times*, 12 March [interaktyvus]. Prieiga: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/govt-has-right-to-use-force-to-tackle-maoists-chidambaram/articleshow/5675413.cms?from=mdr>> [žiūrėta 2022 05 01].
57. The Economic Times 2012. „Naxals using women, kids as shields during encounters: Government“, *The Economic Times*, 22 August [interaktyvus]. Prieiga: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/naxals-using-women-kids-as-shields-during-encounters-government/articleshow/15601113.cms>> [žiūrėta 2022 04 25].
58. The Economic Times 2022. „Maha: Naxals torch 11 tractors, machinery engaged in road construction work“, *The Economic Times*, 22 January [interaktyvus]. Prieiga: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/india/maha-naxals-torch-11-tractors-machinery-engaged-in-road-construction-work/articleshow/89057522.cms>> [žiūrėta 2022 04 25].
59. TNN 2011. „Extortnomics: Maoists raise Rs 2,000 crore every year“, *The Times Of India*, 15 February [interaktyvus]. Prieiga: <<https://timesofindia.indiatimes.com/india/extortnomics-maoists-raise-rs-2000-crore-every-year/articleshow/7498493.cms>> [žiūrėta 2022 05 01].
60. Vora, Priyanka, Roy Siddhant 2011. „Marginalization and Violence: the story of Naxalism in India“, *International Journal of Criminal Justice Sciences* [interaktyvus] 6, 1 / 2: 358 Prieiga: <<https://www.semanticscholar.org/paper/Marginalization-and-Violence%3A-The-Story-of-Naxalism-Vora-Buxy/6b868b4ef2746279c8edce9b63d57c0888798aa8>> [žiūrėta 2022 03 20].

Summary

„The Naxalite Movement in India: An Analysis of Indian Government’s and Civil Society’s discourses.“

The subject of this master’s thesis is the Naxalite movement in India and the conflicting discourses between state actors and civil society with regards to the Naxalite movement. The aim of this work is to investigate the evaluations of the Naxalite movement in discourses created by different actors using discourse analysis and conflict theories. Different perspectives are analyzed in the work, ranging from state actors, NGO workers to civil society activists, public figures, and anthropologists (Arundhati Roy, Srila Roy, Alpa Shah, Neera Chandhoke and others). Objectives of this work: to present a historical analysis of the Naxalite movement; to discuss the position of the Indian state on the Naxalites; to analyze the assessment of the Naxalite movement by representatives of Indian civil society. This work seeks to answer the following questions: how is the Naxalite movement perceived by various actors - the Indian government and various representatives of civil society (activists, journalists, anthropologists)? This work is based on the methodology of discourse analysis and theoretical insights from conflict theory.

The clash between the Naxalites and the Indian state and the discourse of the conflict that manifests itself in the current situation do not allow the conflict to be viewed based on primitive extremes. The hypothesis that the state will represent the Naxals only as terrorists and, in the case of civil society, as liberators or freedom fighters has not fully paid off. The analysis of conflict as a discourse at different levels provides much deeper assessments that contradict initial insights. This work shows not only how the concept of conflict varies between different actors in Indian society, but at the same time how conflict prevails in the movement itself.